

KAIS. KÖN. HOF

BIBLIOTHEK

55.604-B

Alt-

~~43. Co 159.~~

55604-B.

112 ~~112~~ 112

BÉRETVÁLKOZÓ-

T Ü K Ö R

A Z

ÚJ MAGYAROK SZÁMÁRA.

Készíttette

Ponori Thewrewk József.

Qui ridendo urbem defricuit.

P o x s o n y b a n 1833,
Belnay Örököseinek betűjével.

**Vir bonus et sapiens, qualem vix reperit ullum
Millibus e cunctis hominum consultus Apollo.**

Totum se explorat ad unguem.

**Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
Omnia quam longi reputaverit acta diei.**

**Quo praetergressus, quid gestum in tempore, quid non?
Cur isti facto decus abfuit, aut ratio illi?**

Cuncta revolvens,

Dat palmam — — — — rectis.

Virgilius.

Tekintetes, Nemes, Nemzetes és Vitézlő

V e r b ő i

SZLUHA IMRE

Ú r n a k,

Nemes Fejér Vármegye'

Fő-Szolgabírájának

és Országgyűlési Követjének,

és több Nemes Vármegyék'

előkelő Táblabírájának,

Mint

hív Alattvalónak és jó hazafinak,

a' tiszta magyar nyelv' barátjának,

és az honi boldogság' elővitelén

tiszta szívvel és lélekkel buzgólkodó

példás-munkásságu Férfiúnak

mély tisztelettel ajánlja

Ponori Thewrewk József.

Tudjátok e, hogy az erköltsök' kortsosodása tsekélységekben kezdődik? és ti e' mozdulat után a' golyóbishoz hasonlók vagytok, melly a' hegyről alá hempelyeg, 's nagyobb nagyobb sebességgel görög? Tudjátok e, hogy legnagyobb böltesség a' szép, 's jónak határaitól soha nem távozni; hogy sokszor nagy-talentu mu férfiak aprólékos játékokon, puha erköltsökön kezdettek, eleve mindent a' tsinos módossággal mentegettek, 's észrevehetetlenképpen a' tisztátalan kívánságoknak örvényébe merültek, 's nem sokára útálatos szerelmekbe kötelődztek, és végre a' leggorombább gyönyörűségekben bujalkódtak 's elvesztek.

Horváth János

Sz. Gy. Plébános.

Jésusnak 's a' t. rajzolatja. Veszprémben, 1800. l. 48—49

Non dividatis seculum, et antiquos atque veteres vocetis, quos eorundem hominum aures agnoscere ac velut conjungere et copulare potuerunt, eos tamen non imitari, qui contempto ordine rerum, omissa modestia et pudore verborum, ipsis etiam quibus utuntur armis incompositi, et studio ferendi plerumque detecti, non pugnant, sed rixantur.

De Oratoribus.

Alig találni annak még tsak nyomát is, hogy valamellyik Nemzet Nyelvét olly vakmerően és szentelenül bitangolták volna, mint a' Magyar Nyelv az újabb időkben bitangoltatott majd az újítás, majd a' nyelvmívelés, majd az aesthesis, majd a' külföldi rab-szolgái gondolkodás színe és ürügye alatt.

Horvát István

Tud. Gyűjt, 1833-diki Foly. V. Köt.
117. lapján.

NYELVPRITY.

NYELVPRITY,

VAGY:

AZ ÚJ MAGYAR IRÓ

MINT

K É R Ő.

Végjáték 1 Felvonásban.

Különbféle irományokból öszveszedte és játékszínre
alkalmaztatta

MEGYERI KÁROLY.

S Z E M É L Y E K.

Tölgyvári, birtokos úr.

Julia, a' leánya.

Réty Lajos, nemes ifjú.

Náni, Julia szobaleánya.

Okos Lőrincz, ügyész és költő.

László, a' legénye.

Miska, Tölgyvári legénye.

A' Játék foly a' Tölgyvári falusi jószágban.

ELSŐ FELVONÁS.

(Tágas szoba oldal ajtókkal.)

ELSŐ JELENÉS.

Julia. Náni,

Julia.

Nem láttad e őtet?

Náni.

Kit?

Julia.

Réti Lajost.

Náni.

Nem, kisasszony — pedig tegnap, és ma húszszor is kimentem kapunk? eleibe.

Julia.

Két napja már, hogy elmarad, — hová lett? ezt még soha nem tette.

Náni.

Máskor ha az ablakon kinéztem, mindjárt megmutatá magát, most mintha szántszándékkal elbújna — öszvekokozódtak tán egy kisség — ugy é kisasszony? — no no szokás szerént gyakran meg-esik a' szerelmeseknél.

Julia.

De különös természete is van Lajosnak, sokszor igazán neheztelek rá, ha tréfából enyelgek is vele egyszermásszor, azt ő azonnal valódilig veszi fel, — 's ott van ni, már meg van köztünk a' harag.

Náni.

Ollyan harag az csak, hogy alig várja a' két fél, hogy egymásnak megengedjen.

Julia.

De mire való a' harag? hogy szeret, azt én tudom, hogy tőlem viszont szerettetik, arról ő is meg van győződve. — Ő még is haragszik — én nem haragszom soha. —

Náni.

Jaj, a' kisasszonynak egész más természete van, virgoncz, pajkos, csintalan — szeret kötődnie kedvesével — tudja minap a' tekintetes úr neve napján a' táncmulatságban milyen csintalan volt — a' vendégek közt voltak katonatisztek — városi úrfiak, kik úgy forgolódtak a' kisasszony körül, mint a' méhek a' mezeivirág körül — a' kisasszony pedig ezért legkevésbé sem haragudott. —

Julia.

Oh hiszen az akkor volt — csak kell az embernek táncolni a' vendégekkel. —

Náni.

No — no — a' tánc hagyján lett volna, de gondolja a' kisasszony, hogy nem ügyeltem min-

denre? — de igen jól láttam — az az ifjú tisztécske szinte égett a' szerelem miatt. —

Julia.

Ó mulatott engem sok tárgyú beszédivel, mely mind olly fellengős erőltetett volt, hogy a' nevetést valóban alig tarthatám több izben.

Náni.

Igen a' kisasszony kaczagott, de szegény Lajos úrfi éppen nem, mert ugyan különös ábrázat-vonásokat vettem észre orczáján, midőn a' sok lepkek nyájoskodtak a' kisasszony körül.

Julia.

'S ez őtet nyugtalanítja?

Náni.

De annyira megsokalta, hogy egész indulattal ugrott fel ülő-helyéből. Náni! kiált nékem: egy pohár czukros vizet! mert a' hőséget tovább ki nem állom; — gondolám magamban: hogy meleged van, azt jól tudom, de a' czukros víz most az egyszer nem hűt meg.

Julia. (az ablakon kinéz.)

De nézd csak valóban ott megy — még erre sem néz — no várj durczás — ints neki, hogy jöjjön bé.

Náni. (az ablakon ki.)

Szt! szt! Lajos úrfi egy szóra — megáll — gondolkodik — most jó már.

Julia.

Ezen makacsságért megérdemli még is a' büntetést — megállj — azon gondolkodom, mi légyen a' büntetés, — így jó lesz, hidegen fogom magam' iránta viselni. —

MÁSODIK JELENÉS.

Réti Lajos. Voltak.

Lajos. (*kedvetlenül, hidegen.*)
Parancsolt vélem a' kisasszony?

Julia. (*tettetett hidegséggel.*)
Hol sétál Réti úr?

Náni.

No már ez jól kezdődik, midőn így úralják egymást — magokban hagyom, nem kell ide közbenjáró, — a' mint öszvezördültek, úgy meg is békélnek, 's fogadom utóljára is csak a' vége (*el-megy*).

Julia. (*sétál 's danol magában.*)

Lajos. (*némán áll.*)

Julia.

Tessék leülni Réti úr!

Lajos.

Alássaan köszönöm kegyességét — el kell mennem. —

Julia. (*énekel magában 's sétál.*)

Lajos.

Tetszik valamit parancsolni?

Julia.

Éppen semmit, — a' szobaleányomnak volt kedve kötődni az úrral, minthogy már régen nem látta.

Réti.

Igy tehát ajánlom magamat. —

Julia. (*magát meghajtva.*)

Szolgáloja. —

Lajos. (*indul.*)

Julia.

Réti úr!

Lajos,

Méltóztassék —

Julia.

Volt é a' városban?

Lajos.

Igen is.

Julia.

Nem tud semmi újságot?

Lajos.

Vagy igen — még pedig nagy újság — 's az egész város telé van vele — hogyan? 's a' kisasszony nem tudná — holott egyedül személyét érdekli.

Julia.

Hogy hogy? nem hallottam semmit. —

Lajos.

Van szerencsém a' kisasszonyt, mint menyasszonyt üdvezleni.

Julia.

Én menyasszony? ha ha! no már ezen igazán kaczaghatok — hogy esik meg, hogy Réti úr tudja, én pedig legkisebbet sem.

Lajos.

Hogy hogy? hiszen az egész város tele van vele — azonban én olly szerencsés voltam, hogy a' boldog vőlegény saját vallomásából is hallám.

Julia,

'S ki lesz az a' szerencsétlen vőlegény, ki személyemet bírni akarja?

Lajos.

Tekintetes Okos Lőrincz-úr! hites ügyvéd 's egyszersmind magyar író.

Julia.

Nincs szerencsém még csak ösmérni is.

Lajos.

Arra elég idő lesz még — atyja ura fog már bizonyosan a' dologról tudni, és úgy vélem, személyesen is ösméri őtet. —

Julia. (csintalanul.)

Fiatal é — szép é az a' becsületes úri ember?

Lajos.

Inkább fiatal, mint éltés, és nem is rút.

Julia. (*paszkodni*)
 Ollyan é, hogy én belé szeretthessek? Réti
 úr már tudja izlésemet — (*felre*) várj rá, most már
 megkínozlak.

Lajos.

Minden bizonnyal a' kisasszony meg fogja őt
 szeretni — mint mondám nem öreg és nem rút,
 ehhez járul még hivatala, sőt birtoka is — a' mi
 pedig koronáz, az, hogy ő olvasott, széles tu-
 dományu ember, — kivált az új magyar nyelvben.

Julia.

Már ezek mind olyan pontok, mellyek, meg-
 vallom, nékem előre is tetszenek, ha atyám akar-
 ja — s én mind ezeket beane így fogom fel-
 találni, mint Réti úr mondá — úgy vonakodni
 nem fogok. —

Lajos. (*szívbeli fájdalommal*)

A' kisasszony tehát férjhez fog menni?

Julia.

Ez éltünk czélja. — Hát mi tévő legyek? atyám
 tellyes akaratja, hogy férjhez adjon — a' városi
 lakásnak pedig nem vagyok ellensége, ott az em-
 bernek kellőmmel telnek el napjai, a' külömbfé-
 le társaság változó gyönyörüségeket okoz.

Lajos. (*elkeseredve*.)

Jól van, tehát felejtsten el engem a' kisas-
 szony! felejtsten el örökre! ah! de mit mondok, hi-

szen könnyű azt (elfelejteni, kit soha sem szeretett
 eljemen boldogul! (el akar menni.)

Julia

Réti úr!

Lajos. (megfordul.)

Tetszik még velem parancsolni?

Julia. (lányan.)

Lajos!

Lajos.

Oh csak ezen hangot ne, mert ez a' hang dülta
 fel lelke nyugalmat — ez, — ez tette éltem nap-
 jait szerencsétlenné — kérem tehát, tessék velem
 az elébbi hangot parancsolni, ha még ugyan
 csak van, a' mit velem közleni kíván — „az eléb-
 bi hang mérég! de tán gyógyít“ — midőn ez
 öldököl.

Julia.

Ezt tőled barátom soha sem vártam volna.

Lajos.

Hogyan?

Julia.

Lajos, hát csak ennyire esmérsz engemet? hát
 ennyi idő óta a' tudta, sőt talán akarhatja nél-
 kül irántad olly híven bizonyított barátságom, sőt
 szerelmem; — tiszta szerelmem csak ennyi bi-
 zodalmat érdemel? hogy ezt egy mindennapi tár-
 salkodási tréfának kész vagy feláldozni? oh Lajos!
 most kezdem hinni, hogy nekünk egymást meg-
 ösmérni nem a' legtanácsosabb volt, mert ezen
 feltékeny indulat mi jóval biztathat a' jövődre?

Lajos,

A' jövendőre? — és Julia! te a' jövendőről álmodozol? a' jövendőről? — kérlek mindenre, a' mi kedves előtted, vall meg, csúfot üzöl é gyenge szívemből; — játékot, mulatságot lelsz é benne, hogy engemet gyötörj? vagy valóban szívedet! mostani szavaid és nem tetteid szerint ítélem? —

Julia.

Lajos! te valóban hajlandó vagy engem elősmérni, azt most fájdalommal tapasztalom, csak egy kis makacsság kívántatnék, a' mi különben nemünk ősi tulajdona, és ezen szép frigyet kész volnál ketté tépni. Lajos! valld meg, nem vérzik é szíved ezen gondolattól? —

Lajos,

Julia! ha szívem megrepedne is, de gondolkodásom módja, oly mély gyökeret vert lelkemben, hogy abból nem könnyen forgathatsz ki, mert az szerelmen épül, magad viselete, csak akkor nem szomoríthatna, ha nem oly hevesen, nem oly igazán szeretnélek, mint a' mint valóban kedvellek; engem öldököl csak az a' gondolat is, hogy szavadat megszegvén, szerencsétlenné tészesz.

Julia.

Mint engem a' te bizodalmatlanságod, — de légyen vége a' szemrehányásoknak.

Lajos.

Julia! békeség! (kezét csókolja.)

Julia.

Békeség! *(kiültl zörrenés.)* Az Istenért valaki jön — ha atyám így találna — mit mondana? —

Lajos.

Mit egyebet, hanem hogy téged szeretlek és imádlak — *(megölelt).*

Julia.

Bocsáss csintalan — valósággal az atyám!

HARMADIK JELENÉS.

Tölgyvári. — Voltak.

Tölgyvári, *(béjőn egy levéllel.)*

Hm! hm! az ördög tudja, mit akar ez az ember tulajdonképen — *(felnéz)* ah jó, hogy itt tallak Julcsám! —

Julia.

Kedves atyám! tán valami fontos újságot kaptott, — közölje velünk is. — Réti úr hozott egy különös hirt, de azt csak tréfának vesszük 's nevetjük tellyes jó kedvünkből.

Tölgyvári.

Édes leányom! én ugyan el is felejtém mondani, harmad napja jött egy levél a' kezembe, de megvallom nem tudok belőle kiokosodni, kétszer olvastam, most újra még pedig figyelemmel, de csak annyit tudok mint az imént — azért jövék

hozzád; 's éppen jó, hogy itt vagy Lajos, segítsé-
tek ebből kigázolni, én ugyan született magyar
vagyok, 's merem mondani, éntem honni nyelvem',
de ezt nem ösmérem, mit akar, vagy mit
jelent.

Julia.

Magyarul van írva?

Tölgyvári.

Annak kéne néki lenni, a' mennyire még is
kivehettem.

Lajos. (*félre.*)

Gyanítom már én — Okos Lőrincz levele lesz,
mellyben Juliát kéri hitestársul — és ez most az
előszó lesz.

Tölgyvári.

Figyelmezzetek tehát — de ugyan figyelmez-
zetek, (*olvas*) „Tekintetes asztal bíró úr! megel-
mélve szűm feszülöngésit, mellyet dics nője ge-
déje beljemben okozni méltányos volt — haszt-
lan szepelkedem e' büjtgató ingert megharcolani,
mert a' fájdalm, keserv, melly szűm merengve
hucsorja, rajtam szörny csapodalom. — Bátor
észagyam megállong, szorong, töpröng, töröng,
butong, de tusim csillapi valóm nem keringik se-
hogy. Illy lázzal dühöngve irtollam kapva, irongy-
ból szabesált darabcsra fősöngöm gerjedelmim, 's
im megnyílok, nyiltan kérem meg önét, a' dics
angyalnét, a' föségben viruló szűznét ez iratban,
mig valóm személye készletben honn falaiban üd-
vét megtenni öröm üdlések teljében merény lehet.

Megfeszített kész szolgálja Okos Lőrincz hit-
tes ügyvéle: (leányának intgetvén) Nos leányom,
mit szólsz mind ezekre?

Julia.

Illy magas tudományu levélre egy együgyű
lyánka felelni elégtelen, 's nem szégyenlem meg-
vallani tudatlanságom; de valóba nem értem.

Tölgyvári.

Azzal én is úgy vagyok — én ezen embert
életemben egyszer láttam a' minap a' városban —
beszéltem is véle néhány szót — de résszerint szor-
gos foglalatosságim 's más egyéb fogták é el figyel-
mem', de a' mit vélem szólott, az mind olly czi-
kornyás volt, hogy most se tudom mit beszélt. —
Különben — úgy, Lajos, hiszem magad jártosabb
vagy a' városban, többet is társalkodol az illy
urakkal, te talán jobban érted.

Lajos.

Ó a' mostani új nyelvészeket követi, 's mint-
hogy eféle új munkák olvasásával magam is küz-
döm egyszermászor, — ha mind nem is — de
némelly szók által még is értem már mit akar mon-
dani. Kérem azon levelet (elveszi, általfutja, fe-
jét csóválva mosolyog). Ó itt a' kisasszonyt kéri
meg a' tekintetes úrtól e' levelében, addig is mig
személyes tiszteletét fogná megtenni.

Tölgyvári.

És te, leányom, nem ösméred?

Julia.

Lehet, hogy ösmérem, — a városban a' bálban mi leányok tánczolunk esmérőssel — ösméretlennel — idegennel, ki győzné azt mind ösmérni.

Tölgyvári.

Már édes Julcsám itt a' farsáng — tavaly is, harmad év is, mind csak azt rebogett: még csak egy farsangot édes atyám, csak egyetlen egyet: ma radjak még itthon, ez mind így ment — most már tovább nem engedek, megmondom világosan, amikor kor a' leánynak eljön az ideje, rögtön férjhez vele, az annak a' rendje.

Julia.

Igen jól van kedves atyám! csak abbéli kéresemet reményilem meg fogja engedni, hogy ha ő nekem nem tetszik, hajlandóság nélkül nem fog erőltetni.

Tölgyvári.

Erőltetni? hm — no az erőltetés nem jó portéka — az nekem nem szokásom semmiben sem — de csak nem gondolnám, hogy ne tessék, mert a' szeretet mellett egy kis józan ésszel is kell a' házassági dolgot vizsgálni — már pedig neki kész hivatala, birtoka is van, 's a' mellett mint hallom tudós ember, még nagyra mehet — a' mostani világban pedig az illyes valami nem megvető dolog. —

Julia.

Édes atyám én előre érzem, hogy ő nekem nem fog tetszeni — 's így én —

Tölgyvári.

Sígy osztán, ismét kérő, méltó maradsz, mert csak nem lehet őket, erővel idevonozolni!

Julia.

Majd küldök én egyet, (Lajosnak int) édes atyám — a' lesz ám az igaz, T a' kit én küldök.

Tölgyvári.
Te csintalan portéka te — mindig csak olyan tréfának veszed ezen tárgyat — mondom neked nem tréfa — azért csak férjhez, mind hiába, inert e' farsangban fökötő alá dugjuk ezt a' hajakont.

Julia.

Most az egyszer ennek én se mondok ellent.

Lajos.

Oh Julia! nézd mint reszketek érted!

Julia.

Lajos bizál bennem —

NEGYEDIK JELENÉS.

Volt — Miska.

Miska.

Tekintetes uram! egy idegen huszár inas van itt.

Tölgyvári.

Hát mit akar?

Miska.

Azt én nem tudom.

Tölgyvári.

Hát mért nem kérdezed meg?

Miska.

Hiszen kérdeztem.

Tölgyvári.

Nos nem felelt?

Miska.

Felelt biz a', de én ha agyon ütnek, sem mondom meg mit felelt. —

Tölgyvári.

Talán nem tud magyarul?

Miska.

Nem tudom én, de soha se hallottam én ilyen nyelvet, úgy töri az azt, úgy pattog egymás után kifelé a' szájából, mint a' pattogatott tengeri a' tűzes rostából.

Tölgyvári.

Küld bé hát, hogy beszéljek én véle.

Miska. *(elmegy.)*

ÖTÖDIK JELENÉS.

Volt. László. *(huszár köntösben, czifrán.)*

Tölgyvári.

Kit keres kend barátom?

László. *(rátartólag sebesen beszél.)*

Pir leplét hogy napnak rózsá virány czimét pislom meg, sejtgeté hangzá uрам a' versprity: szalincsd magad menj, czomboly lohongva Tölgyvárra, mond roznikkal tölt szűm harpolni lehetlen bár ir nedvel csurtel porczgöbrejét öntud nél-

kül. ürongetvén meg küldé is, lihengve lábbalék parancsra, megadni a' hirmányt, hogy tudta ürügy alatt láz dühöngve megjelenel itt.

Tölgyvári.

Mi az ördögöt locsog ez itt öszve?

Miska.

Oda kint is illyeket beszélt nékem, de csak bámultunk egymásra, mint a' borju az új kapura.

Tölgyvári.

Barátom, beszélj világosabban, ki vagy? mi járatban? és ki küldött?

László.

Farasztalt lihengve mellyényit cziczommal felrakva valódját hagyám bár, hogy fitosodva pisla ha tudja magát, eszmélte sebbel lábbongjon ide, hogy gyógytérvetét ödöngje e' teremben, midőn föcsöngje, hogy iparja sükertlen ha, undok bénító, sutító hájbél zavarító düh dülne bögyét.

Tölgyvári.

E? valóságos bolond.

Mind (nevetnek.)

Miska.

Kötözni való bolond, tekintetes uram? de kint még czifrábban perget a' nyelve, háromszor négyszer kérdém mit akar, még jobban perczegett, bosszúmban már szinte egy jó oldalast nyujték néki, de csak megtartám magam még is, gondolám, hogy idegen uraság cselédje, hát nem illik — így jelentém be a' tekintetes úrnak.

Tölgyvári.

Most szólj magyarul, vagy a' milyen nyelven tudsz, és mond mi járásban vagy? vagy eszedre hozlak.

Miska.

Tekintetes uram! majd eszére hozom én ötöt, csak reám bízza, fogadom mindjárt megértjük egymást *(ököllel jár körülte)*.

László.

A' tekintetes urak tehát nem tudnak magyarul?

Tölgyvári.

Magyarul igen, lám magad hallod, úgy beszélünk.

László.

Igen magyarul, de micsoda magyarsággal, hisz így csak a' köznép beszél, de mi tudósok fent! magosan! válogatott szókkal, mint a' hogy én az imént békőszöntöttem.

Tölgyvári.

Hát mit tesz az, a' mit mondottal?

László.

Hogy mit tesz? biz én azt magam sem tudom, de csak tudom, hogy szép, és a' tudósok nyelve: már pedig az uram igen nagyon tudós, így hát csak nem illik, hogy a' szolgája ökör legyen.

Tölgyvári.

De hát kitől tanultad ezt a' nyelvet?

László.

Az uramtól, meg más több uraktól is, kik gyakran tanácsot és seksiót tartanak a' nyelv felett ott nálunk, ott hallottam mindég e' féléket, így jegyezgettem fel magamnak mind ezeket, 's most hogy az uramtól küldve ide lovaglok, böcsületére akartam valni az uramnak, úgy csináltam öszve ezt a' kis mondatot, de látom itt nem laknak tudós emberek.

Tölgyvári.

Igy hát te azt könyv nélkül tanultad meg?

László.

Perse, hogy igen, — eleinté olyan nehéz volt, hogy a' nyelvem majd kitört bele, de most már akár egy napig elbeszélek úgy, pedig nehéz ám, olyan nehéz, akarmibe merek fogadni, hogy a' tekintetes ur el nem mondja utánam.

Tölgyvári.

Bolondos Jankó te!

László.

Engedelmet kérek, László a' nevem, de az uram új magyarsága szerint csak Lónak hív, mert László igen hosszú; eleinté sehogy se fért a' fejembe, hogy, hogy lennék én Ló, de már annyira hozzá szoktam, hogy sokszor a' piacon is ha hallom ló, egybe ugrok, mert mind azt tudom, engem hívnek.

Tölgyvári.

És kicsóda az urad?

László.

Tekintetes, nemes, nemzetes és vitézlő nagy
hirű 's széles tudományú Okos Lőrincz, hites ügy-
véd, és ugysegéljen nyelvprity.

Tölgyvári.

És mi járatba jöttél?

László.

Mi kérők vagyunk tekintetes uram! ő kisasz-
szonyságát akarjuk haza vinni, az uram nyomba
követ, sőt már talán itt is van; de már ezt is
máskép tudnám én kitenni új magyarsággal, de mi
haszna, ha nem tudós a' tekintetes ur.

Julia. (az ablakon kinéz.)

Valósággal egy kocsi most állott bé az udvarba.

Tölgyvári.

Úgy hát menjünk eleibe, 's fogadjuk el a'
vendéget (elmegy.)

László.

Miska.

} (utána.)

Lajos.

Ó az, óh! hogy álljam ki szívem küszdését
— Julia! én eltávozom, mert e' jelenést ki nem
állom.

Julia.

Lajos! ha engem szeretsz, itt maradsz, még
ma ketté vágom a' dolgot, 's hogy hitvesed lé-
szek, itt a' kezem.

Lajos.

Édes Juliám! hogy biztathatsz öly reménnyel,

melly nem áll egészen hatalmadban, — atyád gazdag, te egyetlen gyermeke, én pedig szegény vagyok, minden vagyon nélkül, reám és eleimnek csak pusztá nevök maradt.

Julia.

Gazdag vagy te szíveniben Lajos, gazdagabb, mint bár melly birtokos, e' légyen néked elég — de már jönnek.

HATODIK JELENÉS.

Okos Lőrincz, Tölgyvári, László,
Miska, Voltak.

Tölgyvári.

Örülök, örülök, hogy szerencsém van csekély birtokomban — itt leányom —

Okos.

) (Fesztes magaviselettl, Juliába szerelmes, azért mindenkép kellemzetteti magát, mély meghajtással kezét csókol). Dicsnő! szépebb angyalné e' földi laknál, szűm vonzalma szalinta ide, e' báj' köszöntyút megimádni hogy merény legyek.

Julia.

Szerencsémnek tartom becses ösmeretségét.

Okos.

Az orgovány térje, a' bige sűrje, nagy hosszan nyulánkolt bár ide, de unalm édeni útam nem sért-

geté, mert üdv telve izzóda lényem, hogy e' kecs-
tölt szű báljónét üstöllést megtisztlem.

Julia.

Kérem csekély az érdem illy nagy tiszteletre.

Tölgyvári.

Tessék tehát letelepedni, Miskal hordjatok
mindent a' kocsiról a' vendégszobába 's még egy-
szer Isten hozta uraságotat falaim közzé! Első
szerencsém a' városban volt, most pedig kikérem,
hogy házamban szives magyar nyilt bizodalommal
légyen erántunk, midőn bizonyossá teszem, hogy
ősi szokásinktól kezdve a' vendég előttünk mindig
kedves.

Okos.

Megtökéllem a' nyilt mondatot, hasztlan is
iparná a' külbeli ezt tőlünk elhucsnorni, holott
nagy tudalmával van az egész külnek illy dolgban
a' magyar szűje' ajánlata — de lám: mit sejtge-
tek — Réti úr itt? — telepjét tán itt szok él-
delni?

Lajos.

Igen, e' helységben van lakásom.

Okos.

Szűmből üdvellem.

Tölgyvári.

Most pedig asztalhoz uraim! ebéd ideje van,
azután vígságnak, mülatságnak, örömnök szentel-
jük óráink, ha úgy tetszik tehát.

O k o s.

Teintes parancsát, üstöllöm, (Juliának nyújtja karját) legszépebb szűzné! megimádom karját. (Juliával karon fogva elmennék.)

HETEDIK JELENÉS.

L á s z l ó. (maga.)

Buta nép lakik itt, nem hiába falusiak, már nekünk tudósoknak szintolly nehéz illy emberekkel társalkodni; — hanem az uram nagyon bele szeretett ebbe a' kisasszonyba, csudálkozom, hiszen azt mondják, hogy a' nagyon tudós emberek nem szoktak szerelmesek lenni, 's ihol az uram még is ni — no ha így van, majd magam is követem — a' szobaleányt megpislantam az imént, ugyan helyre gyerek, majd is a' szeme közé tekintek egy kisség.

NYOLCZADIK JELENÉS.

L á s z l ó, M i s k a.

M i s k a.

No pajtás! minthogy már tudunk egymással beszélni, tehát mondd meg, hogy tulajdonképpen kicsoda ez a' te urad?

L á s z l ó.

Magyar nyelvprity.

M i s k a.

Magyar nyelvprity? — furcsa, de hát mit tesz az?

László.

A' másként deákul Autor, vagy Poëta, magyarul a' köznép írónak, vagy költőnek hívja.

Miska.

Ugy? hm! hm! — te látom nagyon sokat tanultál már az Urad mellett, régen szolgálod é?

László.

Nem — éppen azt sajnálom — hogy nem régen szolgálom, mert ugy ki tudja mire vittem volna már, és mi lehetnék ezolta — most pedig —

Miska. *(belé vág.)*

Csak egy hitvány inas vagy velem együtt.

László.

Te por féreg! hogy mersz velem ilyen hangon beszélni, tudod é, hogy a' qualificióban, és minden tudásokban olly rettenetes felül vagyok rajtad, hogyha csak félvállról tekintek la illy nyomórultra, tehát egy iszonyu sötét melységben vagy, midőn én fent függve libegve látam magam.

Miska.

Könnyen meglehet, hogy bolondságod mellett még azt is elérheted, hogy fent függj.

László.

Ha elkezdek tudósan beszélni, úgy szélyt hullsz előttem, mint egy rosz taliga.

Miska.

No no — tán ismét rád jön a' rosz órád? —

László. *(tűzzel.)*

Hasszorkorosom igyen sípogom, futékony szellemi szovit jelen nem értve senki mondák vissz-

hang üdöng a' terembe láb, óra üd mülöng, no-
ha, szigorúk ötlöngtek feje üdvtelen éj-árnyiba.

Miska.

Uram irgalmazz néki!

László. (dühösködve.)

Neozményed egy czikjét a' zib zab főzi le ha
seprintné, még is te merents-löl a' dücsös itt fül
hegyetek, ott far leggyentsetek tart tilos bár mi
még tsombot görtsült tiprants hiven kéred?

Miska.

Ez megdühödött.

László.

Szólj, ha a' portzikadban csak egy csepp tu-
domány van, mit mondtam most néked?

Miska.

Tudná biz a' hóhér, hiszen magad se tudod.

László.

Lásd együgyü nyomorult ember! azt mondot-
tam, hogy a' szobaleányotok nékem tetszik, mert
szép lyány! azért mondd meg néki, hogy készül-
jön velem egy kis discursusra, mert alkalmasint
kettős lesz a' lagzi.

Miska.

Dejszen koma! azzal kezdj' beszélni, ki fog
a' rajtad ha még olly bolondul tudós lennél is.

KILENCZEDIK JELENÉS.

A' voltak, Náni.

Miska! a' mulatókertet nyisd meg, az uraság ebéd után ott' fog mulatni.

Miska.

Megyek (el.)

TIZEDIK JELENÉS.

László. Náni.

Náni. (Lászlót vizsgálva.)

Hát e' miféle lehet? bizonyosan a' vendéginas.

László (magát cziczomálva.)

Most kell már öszveszedni magam, hogy hány lat van a' fejemben, és mennyi ügyesség testemben. (Nánihoz sóhajtozva) Oh! ah!

Látod é düts

Hát meg ne húcs!

Érted csak borongok,

Lábodhoz potyongok,

Óra üd múlong,

(szívére mutat) Itt fájdalm fúrong,

Édeni dücsök!

Itt e' szép ptrücsök. (Nánira mutat.)

Náni. (kaczagva.)

Ha ha, no még csak illy bolond hijával vagyunk, hogy farsangunk vígabb legyen, hát mit akar kend tulajdonképen?

2. KÖNYV LÁSZLÓ VÉRTANÚ

Lásd e' két pislat
 Rajtad mint vi'slat,
 Gyönyörű karcsod
 Szép két vakarcsod,
 Düh lángot gyújta
 Az ördög fújta
 Szűmben e' valót,
 Szánd meg e' nagy Lót!

Náni.

Barátom! tán kendnek a' fejében hibáz? mit tudom én mit hadar itt öszve vissza?

László.

Mit a' fejemben? sőt az a' baj, hogy igen is tele van, annyira, hogy ki akar futni, ha csak maga kis veres begyem nem akadályoztatja meg.

Náni.

Hogy tehetném én azt?

László.

Hát nem értette az én felséges versekbe rakott kijelentésemet?

Náni.

Abból ugyan egy szót sem, ámbar nevettem még is rajtok.

László.

Bizony pedig az eszem is majd kificzamodott belé, míg öszve tudtam rakni. — Sajnálom édes kincsem! hogy maga is olyan együgyű tudatlan, mint a' többi itt a' háznál — no tehát az annyit tesz, hogy én magába halálosan bele bolondultam

— az uram pedig a' kisasszonyba: ő csak maga jött ide, 's már is ketten mennek haza a' hintóban — legyen anygalkám a' feleségem, 's mi is ketten fogunk a' bakon állni.

Náni.

Gyönyörű ajánlás, ki ne kapna rajta?

László.

Még keveset mondtam édes szívem nadálya! csak egy két hónapig legyen az én társaságomban, olly tudós lesz, hogy valamennyi collegiumot a' zsebébe dugja — úgy van, azt elhiheti, mit gondol? nézzen meg engem anygalkám! mit képzel rólam? nálam már a' föld hátán nagyobb szamar nem lehetett, 's még is az uram mellett mi lett belőlem? a' kik az előtt ösmértek, egész tisztelettel bámulnak el rajtam, ha látnak, de én csak orrfintorgatva nézek le rájuk. No tehát csapjon fel, mihelyt haza érünk, mindjárt tanítani kezdem egész más beszéd módjára, 's úgy jön osztán a' többi.

Náni.

Tartsa kend magának bolondos tudálékosságát: nekem arra nincs szükségem, no bizony volna'is kihez menni — nyomorult inas! még ő is tudományról, nagy dolgokról álmodozik; jobb bizony tanuljon kend becsületes asztalt! teríteni, és az uraságot, mint illik, kiszolgálni — 's tudja meg, hogy nekem sokkal több dolgom van, hogy sem illy ostoba emberrel vesztegessen az időt (el).

László.

Mit? én ostoba? — no várj — fídon! az u-
ram mikor haragszik valamiért, mindég azt mon-
ja fídon! megállj! te leszel az én fídonnom — még
is csak szép a' kujon — fídon! — ah! szép fídon!
— nem — csúnya fídon! — utána megyek, mind
hijában, csak egyszer is meg kell csókolnom azt
a' hegyes orrát: megállj fídon! (el.)

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Okos, Julia.

Okos. (*karon fogva jön Juliával.*)

Szűm salapolva mereng e' boldog napságban,
hogy becs lényét most már csak magára üdvel-
hetem.

Julia.

Mi szép hírek folynak a' városban? uraságtok
szerencsések, kik a' világ nagy zajában bajjal
élik el óráik, mi itt a' csendes magányban ritkan,
vagy csak utazó vendégtől hallunk hírt.

Okos.

A' toborzok nagy vigadálommal folyam, az
ugrányok, öröm üdlések teljébe felváltva lejtget-
nek, de egy hunyával hangza nálunk a' nagy
hiadalam: hogy báj személyét olly hirtlen elvóná,
ha nem csal emlékem, már két táncz mulatványt
megsutíta.

Julia.

Kénytelen valék egy ideig magam elvonni a'

városi mulatságtól, részszerént házi dolgaim és atyám névnapi inneplése miatt.

Okos.

Ott a' dicsteremben mennyei ugrányok közt pislán meg legelébb baj lepte lényét — ah! szép szűzné! engedély merénységemnek! de hasztlan szepelkedem tusimmal, mert izzódva ömöl szűnből szenvedélyem, — lehetlen! — kitör — megimádt anyagné! a' szerelm borítá el egész valóm — megnyílok im esdeklve kérem nagy szűjét, nemes kezét, ah! parancsa, akarja, édeni léggel tölti meg körünk — leverve sipongom — regze meg sorsom!

Julia.

Kedves Okos úr! én valóban válogatott kitételeire, szavaira választ adni nem tudok, mert nem értem azokat — ha egyébaránt mint gyánítom, engem óhajt hitvesül, úgy őszintén meg kell vallanom — hogy magyar leány vagyok, a' tette-tést nem ösmérem — nagyra böcsülöm bár érántam felvett figyelmét! — midőn egyszersmind meg kell vallanom, hogy szívem többé nem szabad.

Okos.

Ah! melly hallmány csapongá meg fülem! — szűje nem már szabad? — mért orvta el e' szűt? mért jargalta öszve csöndes napságim? — ah! vad anyagné! ne, ah! ne szuttyolja annyira éltém kora pirját!

Julia.

A' sziv nem hágy magával játszani, érzelgés

indulat kény szerént támad benne, erőtétést nem szenved — 's reménylem, roszt neven nem fogja tőlem venni, hogy őszintén megvallám környülményim — én szeretek mondom, szerelmeim tárgya szent előttem, mellytől el nem válok.

O k o s.

Ah! eldobbanok — lehetlen megelmélni e' balságot — legszépebb szüzné, a' pokol pandala nyeli el testem, halál harátsa vagyok e' gondolniányra, hogy Őnét más bírja. (*Julia lábához esik*) Im lábához borongok, ne hadj óh ne! e' vad sorsban héderegni. —

TIZENKETTÖDIK JELENÉS.

Lajos. Voltak.

Lajos. (*hirtelen belép.*)

Mit kell látnom! már ennyire mentek! el hát e' házból örökre. (*el akar.*)

Julia. (*sebesen.*)

Lajos egy szóra! (*Okoshoz*) Kérem, meglep-tek bennünket, ezt én most, igen szeretem, hogy előtte tehetem nyiltá érzelmim.

O k o s. (*meglátván Rétit, felugrik.*)

Hah melly zsinár állapotodomban kapott!

Julia.

Ime Réti Lajos az, ki hajlandóságom szívemmel együtt bírja, kezem csak övé, de másé nem lehet, egyszersmind szíves bizodalommal kérem

boesánátját — nemesebb lélekkel hiszem Okos urat felruházva, hogy sem őszinteségemért neheztelését magamra vonnám. Lajos most atyámhoz, azután hozzád. (elmegey)

TIZENHARMADIK JELENÉS.

Okos. Lajos.

Okos.

Észagyam megállong! a' távolban pirlík előtttem estem nagy balsága e' nem remélt szörny csapodalmom — de hogy sejtém — Réti úr birja szűje' hajlandját? —

Lajos.

Úgy hangza vallomása, mellyet értelmesen ki is mondott.

Okos.

Nem — lehetlen! illy időszakot hogy éldel-nénk e' művelt napságinkban? — egy tudászt, kit tudmányunk édje a' jobb izlet korányába helyzett szent iparjával, utóbb hogy lehet illy ifjonecz gyermekce mellett — ki szebb derút csak úgy érzelget, ha tudakok körében szapor iparral feszülöng elérhetni a' nagy tökélyt.

Lajos.

Hogy szive kit választ, és kihez hajlandó, azt nem a' tudomány határozza, a' természetben van rejtve a' vonszódás, melly határt vagy korlátot nem ösmér, — de elég erről, minthogy

nraságot széles tudományával, annyira dísekszik, váltásunk erről néhány szót — én ugyan még ifjú vagyok arra, hogy legkevesbé is merném azt magamnak tulajdonítani — de szent figyelmet fordítok mindenre, hol szép tudomány, vagy más hasznos intézetre találok, melly Hazám 's Nemzetem díszét előmozdítja. — Fájdalommal kell azonban tapasztalnunk, hogy mostani időszakainkban olly emberek kívánják magokat tudósoknak, íróknak, költőknek kiáltatni, kik igaz értelemben talán legkevesbé lehetnek azok.

Tölgyvári. *(lassan bejön.)*

Ezek mind elszéledtek — de megállj! beszédjeiket kihallgatom. *(hátra vonja magát.)*

O k o s.

Nagy iszammal hallom az ifjoncz tudászi gondolmányit, és szörnyellem ez érttlen léptet — halljuk de hát — tudmányi tökélye mi ékjét adja mondatinak?

L a j o s. *(mosolyogva.)*

Legelébb is, mondja meg az úr! miféle nyelv ez, mellyet maga is olly nagy fáradsággal, és szinte izzadva beszél?

O k o s.

Fentebb ihletű hon - nyelv, mellyt jelenkori tudásziink, tudmányik után alktanak.

L a j o s.

Igaz; Istené légyen a' hála! eljött valahára ez az idő! hogy szegény magyar nyelvünk háttamaradt állapotját figyelmünkre vettük, azt mi-

velni, pallérozni, gyarapítani, szent kötelességnek ösmértük — áldás hamvaikra is! azon jó érzésű hazafiaknak, kik jó végből a' Haza 's Nemzet eránt égő buzgó szeretetből kezdték ezt!! elterjedt hát most ezen érzet a' két nemes Hazában, jó, szükséges is — de nézzünk csak széllyel hogy e' szín alatt, nyelvpallérozás, mivelés, szó-rövidítés, szépítés, bővítés, sok firkászok hová akarják vinni, mivé tenni szép eredeti anyanyelvünket?

O k o s.

Mosolygva kell e' külön elménységet hallanom — a' tudákok térén mire haladánk már, a' honnyelvnek csínt, nemesb nyeivezetet, szépebb sztilt adánk, nincs tudalmával tán? — Vészes borúk leple mián Eldődink nem kontathaták a' honnyelvezet szépebb pirját, az utóknak marada hát, forbatolni e' hijányt — szóformalať nélkül pedig azt tenni lehetlen.

L a j o s.

Igen jó, nem is akarom, 's egy jó hazafi sem kárhoztatja némelly új szók béhozását, de csak ott, a' hol arra szükség van, csak olyan szóra találjunk új szót, melly nekünk eredeti nyelvünkben nincsen, 's azt az idegentől kölcsönöztük, de az illy szók találásában is nagyon vigyázóknak kell lennünk, hogy a' mennyire csak lehet, gyökeres etymológiából eredjen. — de az urak mit visznek véghez? ott fúrják, faragják a' nyelvet,

's a' szavakat, ahol éppen nem kellene, hol vétekbolygatni, mert eredeti értelme 's tisztasága van.

O k o s.

Illy pironokat csak ollytól várhatni, ki jobb izlet ékjét megelmélni képetlen, e' vélmény szerint a' hon-nyelvnek keletkezni módtalan.

L a j o s.

Megmutatták azt régibb koszorús Iróink, hogy magyar nyelven, kivált eredeti munkákban lehet irni szépen, velősen — fellengősen — pedig nem tettek a' jó magyar szók helyett Isten tudja melly agyafurt kaponyából került czikornyás és nyelv fitzamidó idegen szókat — illy képtelenségekkel pedig szolgálók az úrnak mindjárt eléggel. — Teszem — kellem vagy inger helyett, — Gede — gyám helyett, — Osszó — elvenni vagy elfoglalni helyett, — Hucsorni — határozni helyett, — Regzeni — elaludni helyett, — Eltopadni — azonnal helyett, — Üstöllést — ékeség vagy kincs helyett, — Kösöntyű — kipótolni helyett, — Forbátolni — sík helyett, — Orgovány — csere helyett, — Bige — zsákmány helyett, — Haracs — törpe helyett, — Pogonya — kitérni, visszavonni helyett, — Hölködni — rablani helyett, — Jargallani — ököl helyett, — Kulyak — nyomorgatni helyett, — Szuttyolni. — Tehát egy új nemzetet akarnak talán a' világban teremteni, hogy ezen erőszakkal kigondolt szókkal a' régi eredeti szép magyar nyelvet tönkre akarják tenni, mert ha e' mind így megy, ugy

ma holnap minden szó helyett más lesz, 's így a Mindenható tudja, micsoda egészen új nyelv fog a hazában kerekedni.

Tölgyvári. (félre.)

Helyesen Lajos! emberem vagy, megcsókolnálak, lám ez oldalról ötöt még nem is ösmérem.

O k o s.

Gúnylat csak merény gúnylat 's fájdalom, hogy sok pogonya lelkük, igazink nagy szent iparját így elterelni szeretgetik. — Hát más kül nemzetek nem orvtak é kölcsönbe mástól, hogy nyelvezetek hon sztiljek szépebb magasb leendjen.

L a j o s.

Úgy van, voltak olly nemzetek, kik kölcsönöztek mástól, mint hajdan a' deák a' görögötől, de ezt nálunk sinór mértékül nem lehet venni, mert tudva van, hogy a' deák nyelvnek a' görög volt szülő anyja, vagy legalább testvére, honnan bizonyos az, hogy atyafiságban volt, — de a' mi napkeleti magyar nyelvünk egy európaival sincs semmi egybeköttetésben; — hogy lehessen tehát azt ezek kaptájára húzni? mint sok németből magyarra tett fordításokat mutathatnék az úrnak, hol nem a' tárgyhoz, de a' német kitételekhez ragaszkodik a' fordító, 's így, a' mi jól jön ki németben, természetesen rosszúl a' magyarban, mert nem adván meg a' nyelv tulajdonát, minden erejét, kellemét, el kell néki veszteni.

O k o s.

Egy hunyával szándékmányok hát gátlaní a' Honfönségi léptet? Zsinárság! de igazink mély érzete erősb, sem hogy figyelünkre méltánylanánk illy silány gúnyokat.

L a j o s.

Sok újítónak, írónak, azt kellene valódilag fontolóra venni, hogy minden nyelvet, a' könnyűség, kellem, szép előadhatóság, lágyság tesz széppé, naggyá, kedvessé; tudva van pedig, hogy a' mi nyelvünk minden más nyelvek közt, legerősebb organumot kíván, hogy valaki őt tisztán példásan beszélje — megegyezik é e' szerént némelly nyelv mivelők munkája, azon czállal, mellyet a' hon, és nemzet kíván? midőn nem hogy a' nyelvet simábbá, nyajasbbá, könnyebbé tenni iparkodnának, de mindenféle kigondolt tarka szórba, bőrbbe öltözött czifra szavaik még a' született magyar száját is kifárasztják, míg ki tudja mondani — hát még az idegen hogy tanulná meg?

O k o s.

Kérem, tervelem mondatit, egy szót hangzata itt — organum — hát e' Honni? magyar szó?

L a j o s.

Igaz, nem magyar szó, a' deaktól vettük bé, ez éppen tárgya beszédemnek, találjanak az U-rak, illy idegen szókra jó új magyart, tisztelettel fog annak hódolni minden: de a' mi régi jó, és eredeti, — azt ne bántsák.

OKOS.

Dölf bitorlás csak, nem más az Urakban, hogy silány régjőkből keletkezni nem merénykednek.

Lajos.

Látom hasztalan minden; megátalkodott elhittség az, melly az Urak lelkét elfoglalta; nem akarják látni azon veszedelmet, melly csiklandós dolog egy nemzet nyelvét kények szerént vésni, szabadni pedig ezen elbizottságot sőkban nem egyéb, csak abbéli híjába való hánya vétés szűli, hogy az egyszerű magyarnál tudósabbnak, miveltebbnek láttasson: 's nevének valami hire kerekedjen a' Hazában, melly illy bódúltság nélkül! örökre a' hamuban maradt volna. — Igy tett Herostratus is! — Ki semmi érdemmel, vagy velős tudománnyal nem birván, hogy nevét híressé, nagygyá tegye, vagy legatább a' késő világ, bár mi oldalról is beszéljen róla, felgyújtotta a' Diana templomát!! Csudálni lehet a' hon béketűréssét, melly eddig eltűrte, hogy némelly firkászok a' nemzet sértés bűniben illy szabadon lélekeznek. — Ezzel ajánlom magam, beszédem tovább folytatni nem szándékom, mert félek, könnyen megbánnám azt is, hogy ennyi időt vesztegettem el. (sebesen elmegy.)

Tölgyvári.

Derék fiú! öcsém! Lajos! megállj! én is veled tartok. (el utána.)

TIZENNEGYEDIK JELENÉS.

Okos. (maga.)

Zsinár pogonya lélek illy kbrácsu ifjonzban
 — de hasztlan bújtgat a' fentebb ihletü nagy ipar
 ellen? mi nem hőlködünk, a' jövő szak fogja iga-
 zolni a' nyelvezet tárgyában jó ind vala e' tudáink
 útja? — Ah! de Julie szűjében nem keletkezik
 erántam semmi hajland, e' gondelmányra megel-
 mélni nem merénykedem balságom szörnyét —
 hah! — hová tereljek? — módtalan e' keserv!
 — megyek Honnomba sietgetek — héj! Ló! —
 halld Ló! —

TIZENÖTÖDIK JELENÉS.

László. Okos.

László (még kívülről.)

Hallom Uram! hallom — (sebesen bájön.)
 Prantsl!

Okos.

Czombolj a' Motyó peszmeget rakd fel, gyors
 menellel el innen!

László.

Tán biz kosarat viszünk haza; hogy illy siet-
 ve megyünk?

Okos.

Ah! Lóm! kedves Lóm! óné, a' vad angyal-
 né csak nyugalm orv, csend jargalló, — melly
 nagy kopjagyakást ada szűínnék, most még is hőt-

ködik hajlandom elfogadalmára — Réti Lajos
a? Pogonya gyerkőtz gedéli őt — Ah! Ah!

László. (szomorún.)

En is úgy jártam a? nöstényinással, csak ha-
mar bele bolondultam, megnyíltam néki, kifö-
csöngtem mi nagyon szeretgetem, még pedig ver-
sekben — kicsufolt, kinevetett, megszidott, ott ha-
gyott, utána menék, a? konyhában találtam, bé-
kellés felül hirtelen, egy csókot nyomék pofájá-
ra — Uram! úgy pofon vágott, hogy most is ka-
rikádzik belé mind a? két szemem. (a? pofáját
tapogatja.)

Okos.

Melly szent düh lobbana bennem e? szüzné
eránt! — 's még' is (egy székbe veti magát) Ah!

László. (hasonlóképp egy más székbe veti magát.)

Oh!

Okos.

Eldobbanok!

László.

Elpukkanok!

Okos.

Megájulok!

László.

Megajdulok!

Okos.

Lóm! kedves Lóm! jöjj szalintva ezombolj,
űgsiss, vigy haza, fuss gyógy boltba, hívj gyó-
gyászt, — menj szerácshoz, mert halál harácsa
lesz Urad. (elmegy.)

László!

Én nem tudom, hogy van az, akár hová mentem még úrammal, a' végén mindenütt ki nevettek bennünket: pedig tudósok vagyunk — hm! hm! nem tudom mit gondoljak? — héj! héj! Okos Lőrincznek hívják, de ugy látom, jobb lenne, ha bolond Lőrincznek hivatná magát — most már mennem kell haza — Isten néki! fidon! te mérges fidon! tehát adieu! a' pofont nem felejttem el soha. (cl.)

TIZENHATODIK JELENÉS.

Tölgyvári. Julia. Lajos.

Tölgyvári.

Lajos! te szilaj, de derék fiú! hát az én hívásomra is alig akarsz vissza jönni? — Jertek ide gyermekim! nézzetek a' szemembe! — Ti tehát szeretitek egymást? lám, lám, ezt nem is álmodtam volna! te csintalan leány! miért kellett azt atyád előtt titkolni?

Julia.

Kedves drága atyám! nem annyira én, mint Lajos volt ennek oka, mindég tartóztatott, hogy felfedezzen ezt atyámnak, míg végre a' szükség most kinszeríte.

Tölgyvári.

És mi okból?

Lajos.

Engedjen meg a' tekintetes Úr! én úgy vélem, nem helytelen szeméremből — a' tekintetes Úr gazdag, Julia egyetlen örökösse, én pedig ha szélyvel nézek magam körül, el kell pirulnom azon vakmerő gondolatra, hogy kezét birni akarom — szerelmem forróbban lángol, hogy sem azt egy könnyen elfojthatnám! A' kérő a' háznál, reményt magamnak nem nyújthaték, így tevém fel, hogy végkép eltávozzam: Banátba menjek, ott még atyámfiai vagynak, hazám szolgálatjának szenteltem életem: a' jóltévő idő, orvossa lesz tán fájdalomnak is!

Julia.

Hogyan Lajos! te engem el akarál hagyni, és örökre? — ezt érdemlem tőled? és miért? illy kérőért, mint a' mostani?

Tölgyvári.

Már édes gyermekem! ha örökre hajadon maradnál is, de ilyen szegletes bolondhoz csak ugyan nem adnának: inkább itt fogjatok kezét, 's legyetek egymásé. (öszveadja őket.)

Julia.

Lajos! te az enyim!

Lajos.

Óh jóltévőm! drága atyám! mivel érdemlem e' nagy szerencsét? — én szegény köszönni, hálalni, elégtelen vagyok.

Tölgyvári.

Fiám! derek fiúnak tartottalak mindég, de kihallgattam — imént Okossal volt vetélkedésod — ki illy valódilág tud gondolkodni, a' hon, nemzet és nyelv szeretete eránt, esze, tudománya van, abból há bár szegény, de lelkes, és derek tagja válhat a' hazának, e' pedig magasabb érdem mindég a' vagyonnál — azért itt, kapcsolom össze kezeiteket — atyai áldásom szentelje meg e' kötést. (össveteszi kezeiket) éljeteK a' hazának, adja Isten nemzetünk örökre virágozzon, nyelvünk nem korcs bomlás által, de igaz hasznos 's szükséges módokkal mivelődjön, nagyra, magasra terjedjen, hogy a' kül nemzetek is megösmérve majd a' magyar nyelv szép eredeti nagyságát, kedvességét, egész nemzetünkhöz, nyelvünkhöz olly bizodalmas szeretettel, becsüléssel légyenek, mint mi voltunk mindenkor minden más nemzetek, 's nyelvek eránt.

Lajos. }
 Julia. } (egyzerre.)

Adja Isten!

Némelly szavak magyarázatja.

Szű
 Szepelkedni

Szív helyett
 erőlködni

Örömdülés	örömnünneplés
Gede	kecs, inger, kellem
Egy hunyával	egy értelemmel
Keletkezni	tökéletesedni
Megtökélni	megerősíteni
Hucsorni	igazságtalan elfoglalni
Merény	vakmerő tett
Megelmélni	megfontolni
Eldobbanni	megijedni
Megajulni	magán kívül lenni
Kontatni	sürgetni
Regzeni	határozni
Farasza	szék
Irrongy	papiros
Irnedv	ténta
Sipongni	sopánkodni
Gyógyász	orvos
Nöstényinas	szobalány
Gyógybolt	patika
Szerács	patikárius
Nyelvezet	stilus
Eltoppadni	elalélni
Ind	indulás
Meginádni	megkinálni
Üstöllést	tüstént, ezennel
Kösöntyű	drága ék, kincs
Forbátolni	jóvá tenni, kipótolni
Balság	bal eset
Tervelni	kritizálni
Orgovány	róna, sik.
Solapolva	öröm telve

Motyó peszmege	podgyász, bagazsia
Kópjagyakas	lándzsaszúrás
Toborzok	farsangi tánczok
Bige	cserje
Harács	zsákmány, martalék
Pogonya	törpe, pulya
Hölködni	visszavonulni
Zsinár	alávaló, nemtelen
Pandal	üreg, barlang, mélység
Jargallani	rabelni
Kulyak	ököl
Szútyolni	nyomorgatni
Hedéregni	inide amoda hajladozni

II.

ÚJ BETÜSZSÉGI TŰNEDELEM.

(Cs. J—tól Pesten 1830.)

Közelleg megjelenendek e' czimlegű iralmim:

Bufányi Berta Géjza.

Keltészi Munkányi.

Két füzedelemben.

Első füzedelem.

Hangacsok, Harmonczok, Danagok.
egy Danók

Sándoros forganyokban,
és egy Höskeltény
hatmérényekben.

Második füzedelem.

A' Nyelvtanász és a' Kobozlyán.
regényes nézját 5 művélegben,
folyírmódban hoszróves helyemekkel vegyezve.

Berzéczes tűz borzatagolja körösztül kéjérzben merenglő szümet 's örmsirám görög le szömbül, ha szabad czikatért nyerne gondolekim, 's ama' dices nyelvészi előlépények fénylenek meg előttem, mellyeket borbat beszbuvárink tettenek az ujszószságban, és figybe veszem azon éltélvét, melly gyarap tanodájikbul árongozott mindenfölé. Valólag dus adagokban kellett részülniek a' bölcsseg leleben, kik daczolva a' konok rögzöttségnek, el nem vajudtak járongálni a' hoporjas tuskuton 's megtusázkodni a' fondorokkal. Föl lesznek iralva az évényekben ama haltalan érdemlegek, mellyeket tudányink 's tanink szüzítése 's sikés ismék terjítése által nyerettenek ők, kik megovalták a' romlagtul betűszségünket. Meglélítették illy honfik próbtéti engem is, 's a' szöfürk lévén kedvencziparom, egyedülegi kíványom vala az üzönczséggel egyítai az észkepénczséget, de hol lépjem föl el nem tekelyezkedhettem. 'S ime ifjancz danászink édtele kelteényi gedélöleg hatának kedélyemre, egy szép ohajt gerjítettek föl mellemben, 's egy varázslét

nyiladozott a' kéjelem elragadtának. Föllépem én is tehát körülötökbe fáradmánytalan nyelvészek! 's ítélők alá bocsántom szerzelényimet. Bár el nem érendik keltényim az újszószság azon fokát, mellyen szuehetlen eredelmi észtermékeitök, 's magyarított hüleges másoladalmaitok állanak, bár esivszínékü vonalmakat azokban nem találándatok, 's mellesélytökre igényt tenni nincs jogom: tápszerül szolgál mindazáltal reményimnek azon édes ábrány, hogy én is sikeztem betüszségünknek.

Nektek új szósok! mint a' lombágak estárnyas zöldeményi közt rejló csalogány üti csattogalmait, elfuvalgandom haransipomon mellem szenveit, 's ha midőn ujolag banyaguland a' virüd, szüfájsugalta zengedelmim fellobított ábrándotokat atringalják egy boldogabb feledmény szárnyékin hűses rózslikekbe, hol a' nyugfuvany egésnyes röplökön szarnyalgó lehelményi között a' csergeg morongcsálva görögő hullányinál szerencsésbb álmokat szenderegni szunytok el, megleszen imám hallgatva, 's mondandhatom az egész mindenedelemnek, hogy kegyencze lettem az égnek.

A' munkány legfőlebb két honaplag alatt elkészedik 's ára, a' szokatlanbb szók németítését tartalmazó tákkal együtt 1 virágacs 's 5. konogo keresztnek léend.

Keltészi elsönczömöt, melly munkányom kezdlapát ékítendi, mutpróbul ide rekítem:

Valósuladalom.

Hangacs.

Boruvörön pirong a' nyugló fény.
 Busolygva kél a' rejló hold sugára.
 Lesandalog kertárnyim alkonyára,
 'S özönli szűmet égi rejtemény.

Valósul egy létédítő remény,
 A' lél vigul örömrre nem sokára.
 Korány jeleng a' kelti láthatárra
 'S regényes égbe tün a' képzemény.

Új regpirom zománczos édenében,
 El szenderimnek ábrándott világa.
 Fölém özönl a' lófor musasága.
 Szüm ébreleg bájhangzomány körében,
 Sugall a' musa rózsaszendeket,
 'S én irni vágyom hősregényeket.

Németitmények. (Verteutschungen)

Adag	Dosis
Ábránd	Phantasie
Ábrándani	phantasiren
Ábrány	Wahn
Berzéczes	elektrisch
Beszbuvár	Sprachforscher
Betűsz	Literator
Betűszség	Literatur
Boruvör	Wolkenröthe
Busolyogni	trauern
Csalogány	Philomele
Csőregg	Rieselbach

Czikatér	Spielraum
Daczolni	trotzen
Danász	Sänger
Danag	Canzone
Danók	grosses Lied
Égényes	aetherisch
Ékíteni	schmücken
Előlépény	Fortschritt
Elsőncz	Erstling
Elszunyni	entschlummern
Éltélv	Lebensgenusz
Elvajudni	entkraefftet werden
Esiv	Regenbogen
Estárny	Abendschatten
Észképenczség	Theorie
Évények	Annalen
Fondor	Ohrenblaeser
Folyirmód	Prosa
Forgány	Vers
Gagyos	berauscht
Gedélőleg	anlockend
Görögni	rollen
Hangacs	Sonett
Hanyagulni	lau werden
Harantsíp	Flöte
Harmoncz	Triolett
Hatmérény	Hexameter
Hoporjas	knollig
Hoszröves	trochaeisch
Igény	Anspruch
Ima	Gebet

Isme	Kenntniss
It	Urtheil
Jog	Recht
Kedély	Gemüth
Kedvenczipar	Lieblingsbestreben
Kéjérs	Wonnegefühl
Keresztnek	Kreuzer
Kobozlyány	Leiermaedchen
Konok	hartnäckig
Korány	Frühe
Lél	Geist
Lélítáni	begeistern
Lombág	Laubast
Lófor	Hypokrene
Másoladalom	Copie
Mellesély	Beifall
Mindenedelem	Weltall
Morongcsálni	murmeln
Múveleg	Act
Nyelvtanász	Sprachlehrer
Nyugfuvany	Westwind
Örmsírás	Freudenthraene
Regényes	romantisch
Regpir	Morgenröthe
Rejleni	verborgen seyn
Romlag	Verderbniss
Rózsaszend	Rosenschlummer
Sandalogni	schielen
Sándoros	Alexandriner
Sik	Nutzen
Sikezni	nützen

Szenv	Leiden
Szender	Schlummer
Szófürk	Sprachforschung
Szűfáj	Herzschmerzen
Ták	Zusatz
Tan	Lehre
Tanoda	Schule
Tápszer	Nahrungsmittel
Tudány	Wissenschaft
Tusázní	Kämpfen
Tűskut	Dornenbahn
Üzönczéség	Praxis
Újszós	Neolog
Virágacs	Floren
Virüd	Blüthenzeit.
	Bufányi Berta Gájza
	Ujoncznyelvész.

III.

TEVTONISCH SPRACHNEU- LUNGEN.

Lieb und best Herr!

Indem ich vernahm, dass in der ung Sprach sehr schön Neulungen gemacht werden, so bin ich so frey Sie zu bitten, wolle Sie die Güt habn, dies Schreib dem Publ bekant zu machn, dass auch ich wünsch die teutsch Sprach zu schö-

nern, und mit nächst entweder in der Flugschrift „der Jugfreund“ oder „Pfnigmagzin“ selbs aufzweisen. Denn ich wollt 's bey mein Gesichtsvorsprung nicht habn, dass die teusch Sprach allein im Dunk bleiben soll, da die ung Sprach (die ich doch nicht versteh) so schön Vorschrift macht in der Sprachneulingkeit, und da ich wünsch, dass wenn ein Narrhaus für die ung Sprachneulinger erbaut wird, auch ich ein Platz alldort behaupten dürf. Mit diesem hatte ich mich um so mehr gewagt Sie zu blaestign, da es mir bekannt ist, dass Sie alle Wiss- und Kundmachungen dem löblen Publ mittheilen. Hiermit da ich naechstens mein Verspräch vollzieh'n werd, zum Zeug, dass ich ein Redlmann bin, der auf der Tugbahn der Sprachneulingkeit wandelt und pilgert, verbleib

Ihr

treu Dien

Mike Braeuer

Teutonisch Haupt-Sprachneulinger.

Magyarázatok.

Ung Sprach	magyar nyelv
Neulung	újítás
Publ	közönség
Jugfreund	ifjúság' barátja
Pfnigmagzin	(nem értem)

Gesichtsvorsprung	orr
Dunk	homály
Sprachneulingkeit	nyelvheli újítás.
Narrhaus	bolondok' háza.
Sprachneulinger	nyelvújító.
Blaestign	terhelni
Zeug	tanubizonyság.
Redlmann	becsületes ember
Tugbahn	virtus' pályája
Dien	szolga.

IV.

VERBOMANIA LATINA.

Me vald pud, quod in Hungra post tot secla oblitei sint ling latin loquier, et quod magyri scribleri, „Új szószok“ dicti, in culteratione suae ling tam enorm gressus fecrint, minantes nos bonissimos verbomanos latnos brev tempore felmúlandos esse. Quare vetres csizmas illico abjicendas decrevi, et újmodicis prodire stiblibus, et non dico amplius chirurgus, sed vulnulanus (sebész) non amplius parochus, sed popululanus (népész) quia barbarice latine dicitur hortulanus (kertész) pro olitor. Domno publico murmur interdicitur; nam plus esse in uno quam in turba boni, ex opribus tevtonico-magyris, Lux - cux - fux - nox - ox -

lox jam pridem megtanulávinus. Unum habo,
quod domnum publum orem, velit me quoque mord-
citur verbomanum latnum in. castu erigendi pro
magyris nyelvrontónibus gyrgathi, salutaris hujus
instituti participem reddere.

Mike Braeuerus
Summus verbomanus latinus.

V.

ÚJ-SZÓSZÁG.

„Brájer Mike' felczirkálása a' szarvasdombra
's nyaliszopi szerelményes küzdelményi," cím
alatt, szinte egy ölnyi darabban fog egy hires
újszószsági munka rövid időn megjelenni, minden
útczaszögleten egy batkáért árulandó.

Jogbíró Ágoston
Toldalék - firkász és hű társaca.

VI.

MESE MESE MESKETE.

Az abderiták' Coclese
Bakkal ugrat, nincs nyergese.
Ki ha leháll, kész derese
A' bírónak; szól a' mese.
Meskete-gyűjtemény.

Ó gyarlói kóbor kese,
 Vagy sok vándorlás' gyóztese,
 Más' asztala' ebédese,
 Pénzes banyák' róz' bérese,
 Mendemondák' szekrényese,
 Játékosok' kenyereese,
 Bohóságok' ezredese,
 Földönfutók' szerepese,
 Bárgyúk' emlékezetese,
 Hebehurgyáknak Xerxese,
 Füllentgetők' Sophoclese,
 Való' Mephistophelese,
 Jó ideák' Heródese,
 Eskimoknak levelese,
 Üres gógnak személyese,
 Agg hívalkodók' praesese,
 Csalfa kebel' Orestese,
 Állhatatosság' ellenese,
 Vizelműek' negédese
 'S utazók' nagy bukfenczese.

„Minden dombnak van Alpese,
 Büdös bozótnak vértese,
 Puszta homoknak berkese,
 Havastetőnek fűvese,
 Száraz kórónak zöldese,
 Mocsárnak kellemetese,
 Merő síkságnak szirtese,
 Dög legyeknek Herkulese,
 Taligásnak Achillese,
 'S a' levegőnek bukese.“
 Vallod, fűlesek' fűlese.

Ó léghajó' szekereese,
 Gyarló' megőszült szelese,
 Hová bujdosol' még kese?
 Élted 's utazásod mese.

Szólj: „zöld e Kavkaz' fenyvese?
 Czédruson a' lép enyvese?
 Van zord Elbrusznak egrese,
 'S erdejinek énekese?
 Szép cserkesznének kedvese?
 Rút tatároknak lepcsesse?
 'S duguroknak fegyverese?“
 Hallgatsz ezerek' nyertese
 'S köz bízalomnak vesztese.
 Eszed pénzt, 's nem hunt keresse.

Vén legények' bélyegese,
 Költött lyányok' szerelmese,
 Világ' kitanult csempese,
 Mégysz fordítód' alperese,
 'S vagy léted' hív Apellese.

Szaladj élők eczetese,
 Hazug hírek' kerepese,
 'S légy a' külföld' beszédese,
 Annak kolbász sövényese
 'S van száz botor hetvenese.
 Itt henyéknek nincs bélese.
 Vesszen élőfánk' férgese.

Török ígék' szűk nyelvese,
 Tudásnak nem vagy részese.
 Muzsikának bellérese,
 Vagy Haydn' 's Mozart' kengyelese,
 Vak szeréncse' sült felese,
 Voltál kártyások' kirese,
 'S most vagy üresék' ürese.

Ó gyarlói kőbor kese,
 Tollam tetteidben meglese,
 'S rólad minden mázt lenyese.
 Jó neked a' hagymás vése,
 Súrú paprika' verese

'S múzám' fekete levese,
Mint búcsuvét' keservese.

M á s

a z o n n ó t á r a .

Risum moveatis amici !

Pseudo - Horatius.

Egyszer a' rókák' cserfese ,
Mint kóborlás' részletese ,
Törbe esék , 's czimerese
Lón útjának , és lépdese
Vígan vissza ; de földese
Nem ismert rá . O sebese
Sebeseknek , kóbor kese !
Rólad szól a' czifra mese ,
Kérdésesek' kérdése .

Ezóp' állatja' felese ,
Vagy nemzetiség' vétkese ,
Bojtorjánosok' frigyese ,
Köpött betyárság' rendese ,
Balgatagok' tizedese ,
Tökfejűek' negyedese ,
Tekergők' egyedülese ;
Barátság' színekese ,
Hamis ügyek' kerekese ,
'S vak szédelgések' könyvese .

Mondd meg czirkálok' ügyese ,
Miből állt Noé' rétese ?
Volt Jáphétnek lepényese ?
A' hun kerék szegletes e ?
Hol van Rákosi' hegyese ,

Homokrónának kövese,
 Ararátnak lupvölgyese,
 Sibériának hevese
 Hottentotokuak hetese,
 Kálmukoknak pereczese,
 'S záp tojasoknak ízese;
 'S láttad, onnan hogy szökdese
 A' makacs csibék' fejese?"

'S ecce! de his
 Nihil scis
 Ó gyarlói kóbor kese?

Fejtsd meg tehát nagy terhese
 Képzeletnek, kóbor kese.

„Mennyi a' tenger' nedvese, !

Van rothadt Tának redvese,

Bélpoklosnak fekélyese,

Rosz életnek fertelmese?

Van e Hibilának méhese?

Arabiának ménese?

Ki volt Enóchnak fékese,

'S Bellerophonnak vemhese?

Mit álmodt Stambul' fészkesse,

Mikor Mekkába repdese?

'S van, bátrak' tapsifülese,

Kétszer kettőnek négyese?"

„„Nincs,““ zugod alhit' czéhese,

„„Kétszer kettőnek négyese!““

Tudjuk, hazugság' kérgese,

'S tudatlanság' kebelese,

Hogy eltűnt eszed' csendese.

Eredj, eredj, 's légy lépese

Külföldeknek, 's nagy ehese.

Álszemérem' szemérmese,
 Szénégetők' fejérese,

Rosz nyelvek' Mithridatese,
 Békák' Aristophanese,
 Serhordók' Diogenese,
 Sótalan trufák' mívese
 'S lövetések' lövetese.
 — Ezzel a' pennám Beese. —

VII.

ANGOL KOMOGYIA.

A' politi kosz Csizmadia.

(Vadász Juliustól, az 1834-dik esztendőre készített Magyar Házi barát című Kassai kalendáriom szavai szerint is.)

Nem maradandó vagyok! nem maradandó vagyok! felkiált Hiddeli Hétsípász lábtyús, midőn olvasandhatá, hogy a' britföldön egy olly iralkottyu készülendő, melly mint a' hangasztal mozgásba hozandható, 's egyszerre több máslatot adandni 's minden szónokot utánzandni képes. Elmenendek, megnézendem ama' sok művészt, és magammal el is hurczolandok néhányat közülök honomat díszítendni, dúsítandni, kiknek bámulandó segelműkkel azon írázok', tudászok', tanászok', ujaszok', kedvenczek', kegyenczek' sorukban állhatandhatok, kik igen híres észterményükkel, és elmipa-

rukkal még a' híg léget is megnémítalanítandhatják és megbeszédességesítendhetik.

Ez vala a' lábtyűs eszméje, 's ennek teljesítendhetésére egy bocsátmánylevelet völt vala kérendő, hogy útát folytatandhatná, az Angol gályára csak hamar ülendő, lépendő, szökendő, ugrandó, 's röptön röpülendő. 'S Lápi Zajbaj barátja diákos fűzlantját legottan megpöndítendni kész leende, 's ezt metszé a' gályahajóra, melly a' lábtyűst viendő vala:

„Navis, quae tibi creditum
 Debes Crediticum, finibus Angliae
 Reddas incolumem, precor.
 Et serves animae dimidium meae.“

Igy döngécselt vastaglelkű barátjának diák kíványa, a' naprám' azon napaiban, mellyekben az új tanoda' némelly öszveférczelt tagai fáradalmatlan talos eszüket terpesztendik vala, mikép' kelljen a' bőrösmarczifirnaszt kétszázszor megaranyozandni, és az éh halál' torkába egy szomorjátot vetendni, mellytől a' lét-és dücs-és pöfduló is megcsömörülendő legyen, és legottlag aszlázba esendő.

Az örökmozgó kaptász a' laczi umi kívány által még jobban fölpözdülende a' tengeri széllel elszelelni. Nyilsebbel vitte őt, a' gyönyörűséges sok fél észt holmi vásárhelyészek, égészek, földészek, csillagászok, kefészek, berkészek; légészek, furászok, likászok, dugászok, sziklászok, percsószok, tollvakarászok, szatócsok, kínácsok,

agyászok társaságukban, a' duzmadt hajó, mellyen sok schweitzzi bikané, bakné, gácsérné, gúnárné, kakasné is találhaték, az Angoloknak viendők:

Im a' Noé' bárkáját jóval felülmuló gyűlörszek' hajója

Mikor az órázat ütne épen ötöt,
Szerenésés szelekkel a' britparton kiköt.

Szárazon leende már ismétlen a' sok okosság-tól megázott fejű lábtyús, és mivel a' lengyelészetet elindulta előtt lefirkászíttatni fő szorga leende vala, megérkezte után, legelőbb is kengyelész, híresz, szovász, mondász, beszész, zajászlön. Majd viszemlékezende az útában látott, és tapintott regényes tájlatokra, 's kalandós elméjében forgatandá a' tengeri habarnyiczák, és talok' tömegét, és azontúl is túl legelső menetének ösmerendé a' műgyárlatokat megkeresendeni, hol ama' híres alkottyuk készülendők valának vala. 'S miután egyet közülök magáéva teendhete, azonnal tudászsági, fürkészségi, kutászsági iparokra, feszélyekre, szorgályokra fordítandá ürídejét, 's ime kevés napok mulva hidász, szirtész, pamlagász, vizész, és Isten tudja, minő tudász valanda belőle.

Azonban figyes olvasók! a' mi lábtyűsünk előmente eddiglen csak theoretice leende történendő; annál fogva szükséges leende neki ténylegesen próbot teendni tudányának bélböcséről, és valódi tulajiról, és épenséges ezért egy hidat állítanda fel drotból, mellyről a' gonosz Junius ezt monda: „pontem fecit in concavo lunae.“ — Hogy

pedig ezt a' lábász jobban látandhassa, és megtudandhassa, ha vallyon terves jó helyeményben leendene e' dróthidja, egy pamtagon, melly több szalaggal föl vala czifritva, 's szénkelmmel megterhesítve, fölmásza a' hig légbe. De csak hamar megkölleték nékie sajnosan tanulandani, hogy még nem igen tényleges melegvezér, mert a' pamlag rögtön lecsuszott a' hig légből, és a' szegény lábtyús, a' szénkelmmel banni nem tudó, leve lábát, és fejét kificzamítandó.

Most inasát üzendé egy sebészért, vagy tulajdonlag lábácsért, ki fejét, lábát beigazítandná. Ott termende a' sajin gyógyász, és gyengenczét azonlag villamosítandó, 's abaposztóval megdörögöndő leve, 's midőn a' lábat helyre allítandni véle, őtet, a' betegézt egy ruha málhába tétette, hogy annál kényelmesbben nyugandó volna. Mivel azonban a' nyávalyász igen erőtlen vala, neki lapdacsokat ada be, mellyeknek visszás sike leendvén, az az, azok a' közönséges természeti tisztulást hátrálékozandván, egy alafa allövetre vala szükség, mellyet a' seggész egy csinos alpuval szerencsésen el is végzett. Erre lassanként visszanyerendeni rémlett régi egészletét, de a' bábóján egy nagy kelés született, melly a' sebészre vagy lábácsra nézve igen nagy fejtötétel leende; mellyért azt eleintén különös gyógymányokkal, gyógyszerekkel, úgymint illanyos növényekkel orvosolta, de siketlen; végre tehát egy éptannal öszvekött művéglésre kerülende a' dolog, melly után midőn már sok kelméz folyt volna ki, meggyógyult a' láb.

Egy előre csak a' sétányon járt, hogy gyöngé bábóját a' káratlan lépéshez szoktatandó legyen. Későbbben elkezdte menegélendni a' játszinbe is, hol külön páholyt bérele ki, hogy valamiképen meg ne páholják — és aztán a' karzatra mennie nem illett. Legelőbb egy gyönyör danját³ hallásábanúszandának fülei, mellyben a' tárgyak igen képletesen valának előadogálva, de különösen hirlegesen viselendék magokat a' hangászok, énekészek, fütýészek, gégészek, rikászok, és egy színész-némber, ki noha csak pongyoláni öltönyben jelent meg a' játteremben, még is igen szép vala, 's egy dédfestményhez hasonló; ez a' nyulak két néket zengé olly hangzatban, hogy a' lábra állottak és füleiket felegyenesítették volna, hogy ha hallhatták volna — a' csalogány ömlénye csak rikotyhang lehetne azon varázslonyos hangimákhoz képest.

Ezt követendé a' néztáncz és körlejt, mellyet különlöttek nagy merénnyel, és a' legnagyobb egy kedvüséggel járdalandának.

Mikor a' lábtyúsnek lelke is örmében tánczolna, egy hér-csatlós közelge hozzá egy fút-level-lel, mellynek hátányán illy szók is valának olvasandók: „cito, citius, citissime.“ Föltöré a' levelet és a' többi között látandá benne, hogy Lápi Zajbaj barátja hallandó lévén hirteleni betegményét, neki, ha meghalna, ezen diák sirmanyt gyártá:

Hic situs est de Manx, manibus tumulatus hydacum;
Qui fixfax, audax, ponticus amplus erat.

Eripuit Magyaris caules, cepanque, pipanque.
Lux-scribax, cux, fux magnus in orbe fuit.

E' sorok elolvasta után a' kárpit legördülende
's az én komogyiámnak is vége.

VIII.

KÜLÖNFÉLÉK.

Miben áll a' felvilágosodás?

A' mi az ember' elméjét, vagy átallyában a' gondolkodásra ébreszti, 's őtet a' tévelygésektől, csalódáséktól, előítéletektől, 's visszaélésektől való őrizkedésre inti, minden lépésében az igazságra, törvényesre, okosságra vezérli; vagy földi létének, állapottyának legfontosabb tárgyára p. o. statistikai 's társaságos viszonyira, a' polgári szorgalom külömbféle ágaira, nevelésre, Vallásra, erkölcsösödésre; végre mindenre, a' mi az embert jobba 's boldogabbá teszi, új világgosságot terjeszt, új kinézést nyit — ezt mondjuk mi felvilágosodásnak.

A' korszellem.

A' korszellemre gyakor 's igen merész hivatkozásokat, idézéseket hallunk, olvasunk mindeütt, a' dazmadt csifra beszédekben, irásokban,

Országgyűléseken, társaságokban: de mivel ugyan azon egy üdökor más szelletet fejt ki a' Szaturnusban, mást az ó Drabantyaiban, mást Londonban — Párisban — Varsóban — mást az együgyű csendes mezőkön; önként következik, hogy a' mai mérhetetlen időben milliónyi különféle korszelletnek kell lennie: annakokáért azt kérdezem, hol mutatkozik tehát ez a' számtalanszor regélt korszellem legvilágosabban, a' maga mivoltában, valóságában, Német, Francia-Országban e, vagy Magyar-Országban?

Mi a' Haza?

A' Haza azon polgári egységben áll, melly a' társaságnak valamennyi tagjait szorosán egybeköti, ugyan azon egy törvényes Fejedelemnek, 's Törvény szerint való rendnek, mellyet az szerez vagy fentart, alája vetvén. A' Hazát a' szövetség teszi nem a' föld, az egyes községekből álló erkölcsi személy; nem az egyes tagok. Bomló félben lévén a' szövetség, a' kik fegyverre is készek annak rongálói ellen, azok az igaz hazafiak; mert ők iparkodnak azt, épségében megtartani, vagy régi alapjaira visszahelyeztetni.

A' polgári egyenlőség miben áll?

Valamint az emberek testi lelki erejekre, tehetségeikre, vagyonokra, műveltségekre; erkölcsaikre nézve mivoltiképen különböznek egymástul; úgy a' polgári egyenlőség sem állhat egyében, hanem hogy mindnyájan egyenlő bátorság-

ban legyenek helyeztetve törvényesen szerzett jussaikra nézve. Többnyire a' törvény-szerzőknek gondosoknak kell lenni mindennemű különbözőségekre — vagy a' politikai formák elintézésében, vagy a' polgári és fenytő törvények hozásában. Ugyan is a' különböző valókkal egyenlőképen bánni, oly egyenetlenség fogna lenni, melly a' legnagyobb igazságtalanságra vezetne.

Új szókoholás.

A' nyelv bár melly gazdag, bár melly elevenen festő legyen is, mindenkor a' képzetek (ideák) 's érzemények mellett jár, szinte mint az egymáshoz érő vonások. Az ideák 's hangok között általában kevés rokonság van, de az ő különböző voltokat leginkább észrevehetni 's tapasztalhatni, mikoron a' láthatatlan 's értelem-világról van szó. A' nyelv és gondolat tudniillik Alfeus és Aretuza folyokhoz hasonlít, mellyek egymás mellett úgy folydogálnak, hogy vizeik soha öszve nem keverednek. — Azon szavakat kivéven, mellyek testvalókat fejeznek ki, minden egyebek képes kiejtések. Az elmésség nem abban áll, hogy azokat a' miket a' köznép természet szerint mond ki, képekbe foglalja, hanem új, eleven képeket, 's merész figurákat talál, mellyek újabb viszonyokba helyeztetik az ideák világát a' testi világgal.

A' jeles Irók új szófaragás nélkül termékenyítik, bővítik a' nyelvet. Ők kifejezéseket alkotnak, a' régi szavaknak több értelmet, nagyobb erőt és kellemet adván. A' melly megkülömbözte-

tést részszerint a' hely által eszközlik meg, melyre azokat a' kerek mondásokban, részszerint az öszvekötés által, melybe a' többi szavakkal tesszik. A' nyelvtudomány szabásit sem meg nem sértik, sem nem változtatják, hanem azoknak körében azzal a' szerencsés merészséggel, szabadsággal 's eredetiséggel forognak, mellynek tellyes birtokokban lévő titkos mesterségével azokat magoknak engedelmeskedni kényszerítik.

A' kormányok' eredete.

Az erő és hatalom akár miféle légyen az, soha a' jusoknak alapul nem szolgálhatnak, hanem ellenben a' jus kénytelen a' hatalommal 's erővel szövetséget kötni, mert oltalomra van szüksége. Az erőtlenség tehetetlen lévén önmagát 's jusait megvédeni, természet szerint a' hatalom paizsa, 's az erő védelme alá vette folyamodását, 's ha illy menedéket nem talált, némű némű természeti ösztöntől izgattatván, maga alkotott. 'S íme valamennyi kormányoknak ez az eredete.

A' függetlenség.

Hogy valaki független lehessen a' szónak egész kiterjedésében, annak mind azokat a' köteleket, mellyek bennünket a' természethez csatolnak, el kellene szaggatnia; az az, semmi nélkül sem szükölködni. Hogy valaki szabad lehessen a' szónak egész kiterjedésében, annak mindazokat a' köteleket, mellyek bennünket a' polgári rendhez csatolnak, el kellene szaggatnia, az az, előljárók

nélkül élnie. — Az egyik is, a másik is lehetetlen. Az egyik természetünkkel, a másik rendeltetésünkkel ellenkezik. Sőt azt mondhatni, hogy mennél szabadabbak volnánk, annál kevésbé lennénk függetlenek, mert ha bár lehetséges volna is embernek társaságos állapoton kívül élni, itt sokkal nagyobb függésben kell lennie a természettől; mert már akkor annak meggyőzésére nem egyesíthetné mások erejével a magaét, 's kiki önnön magára szorulna.

A' polgári társaságok eredete.

A' polgári társaságok eredetét, híjában keresi valaki szerződésekből, szövetezésekből. Ilyes eredeti öszve-alkuvás, nem csak saha nem történt, hanem szinte lehetetlen is. — A' Társaságok önmaguktól formálódtak. Azokat a' szükség ihlette, a' kénytelenség megalapította, és az ész' ingerlése 's ösztöne fejtette ki. A' helyfekvés, az erkölcsi viszonyok, a' különféle környülatások, mellyekbe az első emberi nemzetségek, Familiák keveredtenek, voltak a' legelső törvényeknek kutforrása, és határozták meg a' kormánynak legelső formáját. A' társaságok az emberi természet törvényeinek munkálkodása alatt állottak öszve, előbb, hogy sem azokat ösmérték volna az emberek.

Igen nehéz tudniillik az eredeti szövetségeket még csak képzelni is. Mert midőn azokat elvont közönséges elevek szerint alkotni akarjuk, már akkor nem csak a' Társaságnak, hanem a' sokféle viszonyoknak meglétét előre feltesszük.

Azonban még is mink akarunk szerzőjöknek látatni; elhitetjük magunkkal, hogy a' szerződés szüli a' társaságot, holott egyedül a' társaság teszi lehetségessé a' szerződést.

A' Társaság az ő külömbféle módosításaival, elágazásaival, 's számtalan viszonyaival a' Familiák, nemzetségek kebeléből származott. Innen történt, hogy valamennyi kormány-formák között tagadhatatlanul a' Monarchia volt a' legelső. Ha azonban üdö folytával, ennek helyébe más Formák állítottak is, meg kell vallanunk, hogy az nem valamely mélyebb tekintetből, vagy tudós theoria szerint, hanem csupán a' körülállásokhoz képest történt. A' Kormány-formának visszaélései t. i. 's hiányai hitették el a' szövetségeseket, hogy a' másik tökéletesebb — míg a' tapasztalás és a' visszaélés ismét ezt is hasonlóképen megutáltatta. De némelyek büszkeségének, mások Féltékenységének, 's az egész társaság állhatatlanságának is nagy része volt ebben az mozgásban.

IX.

SEMMI SINC'S ÚJ A' NAP ALATT.

Cicero pro Murena c. 35 így szól: „Quod fretum, quem Euripum tot motus, tan-

tas, tam varias habere creditis agitationes, commutationes, fluctus, quantas perturbationes et quantos aestus ratio Comitiorum? Dies intermissus unus aut nox interposita saepe et perturbat omnia, et totam opinionem parva nonnumquam commutat aura rumoris.“ És ha előitélet és elfogultság nélkül szét-nézünk, legottan kénytelenek vagyunk felkiáltani, hogy Európában az ó. 's új világ közt semmi különség, és így a' nap alatt semmi új nincsen.

X.

KÖNYVESMERTETÉS.

Néhány szó a' közönséghez a' Hitel, Taglalat és Világ ügyében. Irták Gróf Desewffy Auról, Marczel, és Emil. Kassán, nyomtatta Werfer Károly 1832. l. 39 in 8-vo.

Gróf Desewffy Józsefnek három fia irták a' jelen munkátskát, kikről Gróf Széchenyi István Világában l. XXIX magasztalásokkal szól, és így annak jónak, tökéletesnek kell lenni.

A' három testvérek és írók l. IX. és X. így szólanak: „Reményljük, nem fog a' Világ' szerzője csudálkozni felszólalásunkon, ha munkája' XXIX-ik lapjára tekint, hol bennünket dicsérő szavaiért ezen-

nel a közönség előtt nyilvánosítjuk köszönetünket, mert illy hazafitul jöttek azok, a felszólalást nékünk azért is még erősebben parancsolák, mert azokra érdemtelenné tartanók magunkat, ha a 'Világ' szerzője túl menéseit csak mint emberek 's magyarok, 's nem mint magzatok is érzénök." És így azoknak teljes jusok is volt felszólalni!

A' három író a' Világ' Szerzőjének szép hangon mindenütt visszaadja a' költsönt. Referens sok citatioval nem terheli az olvasókat, tsupán egyet-kettőt ir ki, például: l. 28. „Egyébiránt már csak azért sem akarunk ezekben mélyebben ereszkedni, mert ámbár mi tudjuk leginkább mennyi háldával tartozunk a' taglalónak gazdasági és gazdálkodási fáradozásaiért is, mindazáltal érezzük mind azt hogy ezek a' közönséget nem érdeklik, mind azt is, hogy atyánk szerénységét pirtand hálánk valód okainak előhozása, a' Világ szerzőjét pedig talán megszoríthatná, ha megmutatnók, hogy a' taglaló, körülményei idomzatja szerint, a' Világ szerzőjénél többet szerzett, és így ennek leczkéi nincsenek helyöken.“ És így be van szelid igékkal bizonyítva, hogy a' taglaló azaz G. Desewffy József a' Világ SZERZŐJÉNÉL többet SZERZETT!

L. 35. Egy igen alkalmas viszontorló kérdés áll: „Valóban nem látjuk hol keresi itt a' Világ szerzője a' csalást vagy hamisítást; valamint azt sem foghatjuk meg, mért teszi a' taglalót honfiai előtt gyűlöletessé. — Itt talán mi is azon kérdést tehetnők, melly aunyiszor fordul elő e' szakaszban: (Ész és Szív) mi birta erre a' Világ szerzőjét? a' szlv e

vagy az ész? — Itt az adandó feleletre nézve, méltán el lehetne mondani: Incidit in scyllam, qui vult vitare charybdim, vagy is: Az Scyllába bukik, ki kerülni akarja Charybdist.

Referensnek az egész munkátska² olvasása után ezek jutottak eszébe: G. Széchenyi István Világa, I. XXVI. — XXIX. az ifjaknak az öregek felett bizonyos betset tulajdonít, és így igen jól esett, hogy őtet most éppen három derék ifjú igyekezett jó útra teríteni.

D.

XI.

SZEGÉNYSÉG — SZEGÉNYEKET ÁPOLÓ INTÉZET.

Legédesebb öröm tapasztalni, hogy hazánkban mindenfelé többül azon nemes-érzetűek száma, kik a' szegénység² állapotján könnyíteni iparkodnak. Ez a' tiszta kútfejből eredt buzgalom serkent engem is, elmondanom, mit szívem diktál.

Nem lehet fájdalmasabb és az emberiséget lealacsonyítóbb látvány, mint ha felebarátunkat és polgártársunkat, kivel a' köztársaság² végcélját elérni 's valósítani köteleztetünk, az utcán, úton, útfélen koldulni szemléljük. Azok, kiknek szívök nem egy sók inakból álló érzéketlen darab hus,

hanem az emberi 's hazafidi tartózsok eleven forrása, szánó szemmel segítik az idegen segélyre szorultat!

Megesik azonban igen sokszor, hogy a ' szegénység' rongyos köpenyege alatt olyan is pártoltatik, ki arra kevésbé vagy épen nem érdemes: mivel a ' valódi emberbarát az adakozásnál komoly logicájától tanácsot nem kér, hanem csupán melegkeble' istenségének sugallására hallgat.

Az olly adakozók' jószívúsége szaporítja aztán a ' dologkerülők', henyék', csavargók' számát, kik mint az igazi szegénység' veszedelmes satyráji, a ' valódi ügyefogyottakat is kisebb, nagyobb mértékben utálatosokká tenni képesek. Miből természet veszély keletkezik kiváltképen a ' vagyoni bátorságra nézve; ugyanis a ' segedelem' megtagadásából támadt szükség közönségesen lopásra kényszeríti a ' valódi szegényeket, a ' tekergő alorczásokat pedig még gyűjtötagatásra is ingerli. Szerényen, mint illik minden javaslóhoz, szólok e' tárgyban: de megvallom egész egyenességgel, hogy eddigi rendszabásainkat e' részben javítnunk, tökéletesítnünk kell.

Én az e' tárgybeli javítás- és tökéletesítés módot igen könnyűnek vélem lenni. — Pozsony vármegyének néhány helységében illyetén intézet lételez: egyedül az helységbeli szegények' számára egy czélirányos ház van építve, mellyben azok hajlékot és a ' hideg időben fűtést is találnak; és így csupán élelmők' és ruházatjok' megszerezhetése tekintetéből járnak ki a ' faluba kéregetni;

mi a' községet nem igen terheli; mivel a' helybeli valódi koldusok száma sehol sem nagy, és boldog hazánkban nem is lehet nagy. —

Minek elbeszélése engem eme' javalat' kiadására ébreszt. „A' koldulás az egész országban törvény által törültsessék el, és tartózzék minden helység, falu, mezőváros, királyi szabad - város a' maga szegényeit emberi módon eltartani.“ Melly törvénynek illytén jó követkevései volnának;

a) A' honunkban harapózni kezdett anglomaniának egy veszedelmes mirigyje örökre megfojthatnék: tudnillik nem lehetne félünk attól, hogy nálunk a' koldusoknak olly szörnyű bándája állhatna öszve valaha, millyen a' híres Londonban létez.

b) A' valódi szegények, ügyefogyottak a' csalfáktól és tekergőktől meglevén különböztetve, azok célirányosan ápolatnának annélkül, hogy nekik házalni, vagy a' köz helyeken, sokadal-
makban, héti - vásároknak, 's a' t. alamizsnaért fen szóval könyörögniek kellene: ezek pedig vagy önkénytt munkára adnák magokat, vagy ha ezt tenni makacskodnának, a' szoros felvigyázat őket arra kinszerítné: mert hogy mindenütt a' szegények' háza mellé a' henyéségtől elszokni nem akaró csavargó emberek' számára egy dolgozóház is legyen építve, azt igen óhajtom.

c) A' pór erkölcsi tekintetben kimondhatatlan javulna, 's a' közbátorság véghetetlen nyer-
ne. Mivel a' szegénység' ürügye alatt semmi

csavargó hényének nem volna módja, az emberi szeretetből származó könyörületosséggel visszaélhetni.

Somogyi Antal.

XII.

KEDVES TÖRÖK URAM!

Az Országgyűlés alatt kiadott munkájából nekem ajándékképen küldeni tetszett példányokat szives érzéssel vettem, teljességgel nem hasonlítván a' L. Mummius Praetor' vad katonájához, kik szilaj dühökben a' lelketlen dolgok, a' szép művek ellen is harczoltak. — Az Úr igyekezetei iránt való érzéseim' tanujelül titoknokomtól négy species aranyat fog kapni, azon kikötés mellett, mindazáltal, hogy a' tudós specioseket a' lelki legyezővel ezentúl is legyezgetni meg ne szűnjön. Én is azt tartom theoretica, mit az úr practice cselekszik, hogy tudnillik a' merészkedő, terpeszkesedő, pöffeszkesedő irkafirkálókat, kik a' Bowringnál lévő némi tudósítások szerint is, holmi Antiphonok' fülsugdosásai nélkül dolgozni semmit nem tudnának — és a' kik notandum bene, ezeknek segedelmeikkel is csupa semmit dol-

góznak! — a' képzelt dicsőség' kakasülőjéről legkönnyebben az által lehet leszállítani, ha az érdemlett neveltség' tárgyaivá tétetnek. Hogy pedig az úr az írók' Pagasusára erőszakkal felmászott toldott-lelkű firkászokat magával a' szárnyas papipával földre tudja teríttetni, arról a' magyar olvasóközönséget már sokszor meggyőzte. —

Nem kell hinni, hogy ez az olvasóközönség — habár a' külföldről denevérszárnyakon hozzánk berepített, kék köpenyegbe burkolt írói csalóka bábjátékok álfényekkel sokaknak szeméit egyelőre meg bűbájolják is, — az elfogultságnak annyira rabjává legyen, és ne lásson. Most halá az Egnek! és halá egyházi tanítóink' felvilágosító oktatásaiknak! az ész' napjának szent fényénél a' hoszorkánysági bolondságot senki nem hiszi.

Titoknokom, kinek kötelességévé tevé a' resz magyar könyveket is olvasni, 's engem foglalatjokról tudósítani, épen most jelenté, hogy ugyanaz, ki levegői játékszinéből egykor sutornak kiáltozta az urat, mostanában egy lipcei kékhaju tuskó' 160-dik repedéséből az urról ezeket döröggi: „*oh tudom én azt olly jól, és tán sokkal jobban mint Török — — — nemzetbeli!* És ugyan titoknokom, ki noha fiatal, de még sem tartózik azon: éretlen ifjak közé, kik a' magyar alkotmánygyengítésére öszveférczelt irkafirkákat - önmagok ellen kegyetlenkedve — becsülik; emez észrevételeket tevé: „*Töröknek béketürése csudalkozást érdemel, de nem dicséretet is egyszersmind.*

Ha én író volnék, és valaki engemet majd minden irkafirkájában alattomosan bántani nem pirulna, végre így szólamlanék fel „quousque tandem abutere patientia nostra?” 's az olly álúton Sértegetőt juvenalisi szappannal derekasan bekenném, és Archilochus' jambusi éles késével az egész közönség' láttára jól megberetválnám; de annak nem csak mind a' két pofáját és állát, hanem a' fejét is, és ezt különösen meghorotválnám! Rossz katona az, kinek más tölti a' puskáját, és a' ki ellenségre holmi sűrű ágak-bogok mellől lövöldöz. Hasonlólag rász író az ollyan, ki önerején semmit nem tud irni, és a' ki opponensén alattomos kifejezésekkel akar győzedelmeskedni! — Az a' 'Török' neve után vetett irkafirkáló' neve legkevesebbet sem nyom az írói latban, mivel minden a' magyar és német literatúrában járatos, és igazságszerető honfi bizonyosan tudja, hogy annak első munkáját szóról szóra Török diktálta, a' másodikat többen, a' harmadikat egy valaki fordította, és a' negyediknek fordítását hasonlólag mások javígtatták, foltorgották. És így az semmit sem tud. — — Éjszakamerikában a' physical duellumnak akként veszik elejét, hogy az, a' ki más bajvívásra kihívni merészel, bolondnak tartatik, minden hivatalra alkalmatlannak tekintetik, minden vagyona zár alá vettetik, és maga az örültek házába csukatik; a' duellumra kihívott személynek ellenben semmi baja nincsen, ha ez azt el nem fogadta. Minthogy az európaiak Amerikát sokat emlegetik, a' most

mondott böles intézetet a' physicali duellumok' meggátlására igen jó volna utáncsinálni. Van azonban egy más nemü párviadal, mellyet tudományos duellumak lehet nevezni; ezt Amerika nem tiltja, 's nem tilthatja, valamint mi sem tiltjuk, és nem is tilthatjuk, mert az által a' tudomány gyarapul. Ezért én csak akkor fogom elhinni, hogy a' felebb említett Sértő valamit *olly jól 's tán sokkal jobban tud mint Török*; mikor az a' Bán-to illy irói versenyezésben egyezik meg Törökkel, hogy egy nap reggeli 6 órától déli 12 óráig mind ketten, két egymás mellett levő, 's csupán egy-egy író-asztallal, székkal, és íróeszközzel butorozott szobában dolgozzanak, mellyeknek tudniillik egy közös ajtójok volna, 's a' mellyekbe csak egy külső ajtón lehetne bejárni. Ezt együtt belől-ről zárnák be, 's külön-külön pecsétjeket nyomnák réá; aztán Töröknek a' Sértő 's ennek Török adna fel egy-egy szóból álló tárgyat a' magyar honi alkotmányból; pontban 12 órakor dolgozásokat egyik a' másiknak adnák által; és mindenik a' vetélkedő-társáét nyomtattatná ki más nap, és osztogattatná el a' közönség között, hogy igazán tudnók meg, mellyik tud többet a' másiknál. — Én a' mennyire Törököt ismerem, bizonyos vagyok benne, hogy ő illyetén tudományos párviadalra igen kész volna; de a' Sértőről azt állítani nem merem.

Titoknokomnak leirt, 's több más elhallgatott szavain jót nevettem, 's általok feltüzeltettem arra, hogy miután az urat más Sutornak nevezte, én is valaminek elnevezzem; én tehát az urat

Szabónak nevezem, még' pedig olly szabónak, kinek boltjában mindenféle kisebb, nagyobb satyrai öltözet, vagy is új módisan szólván gúnygunya találtatik készen; de az Úr portékáji közül egyet seni tol senkire is, az lássa, kire reállik a' domino! Az Úr' gúnyboltjának felülírásáról is gondolkoztam, melly így hangzik deákúl: *Vestes venales; seu Satyra Neo-Menippea in seculi hujus homines plerosque inepte eruditos.*

Reménylem, hogy az Úr gúny-szabói mesterségébe lett elegyedéssel merészségemért reám meg nem neheztel, reám, ki őszintén megismerem, hogyha az úrnak 6000 font Sterling esztendei jövedelme volna, nem dicsekednék illy formán: „*Négy kis munkát bátorokdntm öt esztendő forgása alatt a' közönség elibe terjesztni.*“ Hanem az egész Haza így szólna az Úrról: „*Török egy esztendő leforgása alatt öt munkát terjesztett a' Közönség' elibe.*“ De mit mondok, hiszen az Úr mostani állapotjában is, egy esztendőben egynéhány hónap alatt öt munkát bocsát ki. Kérem juttasson példányokat ötödik munkájából is, de reám gúnnyílat ne lőjje, mert én ugyan született katona vagyok, és 1809. vitézkedtem is a' Király és Haza mellett, és hozzá szoktam az ágyuk' dörgéseikhez, és puskák durrogásaihoz, de az úr gúnnyílati, 's gúnygolyóji elől szintugy elrejttem magam, mint az a' bizonyos Sértő! — Vagyok

Török Uramnak

köteles szolgája.

XIII.

NAGY KÖRMÖK (1830.)

Ismét egy új-módi hazánkban — a' nagy körmök! Mellynek közénk császhatása' okairól elmélkedni nem utolsó dolog.

Meg lehet, hogy némelly módivadászok, kik virtuosos élődeiket kevélyen emlegetik, de ezeknek lelkeit magokban feltámasztani nem tudják; azért növeszték meg körmeiket, hogy dicső eleiket testiképen áshassák ki sírjaikból.

Vagy talán sok puzduri ember, ki a' szó's irásbeli karmolásokat űzi, ezután meghagyott macskakörmeivel is akarja felebarátjait karczolgatni.

Ha az erkölesiségnek öszvetűrozött abroszát még jobban kiegyengetjük, látjuk a' magyar Pindusz' lába körül a' számtalan fekete pettyeket, foltokat, mellyek mindmegannyi újoncz tudósokat, az az, költönczöket jelentenek.

Mai időben minden ember tudós, ki a' vajudó begyként, nagy kinnal, lelki tehetségét halhatatlanító két rímre szüle, például,

„Levélk nevetséges eger.

'S enyém minden konyhababér.“

Vagy ha valamellyik görög, vagy római mérték' ramájára némelly érthetetlen új magyar szavakat és küdös üres gondolatokat feszíte: 's mind

ezen idétlenjeit egynemelly Szemetes Gyűjteményben kiadva látható!

Az illyeneknek valaki megsughatta, hogy Horác' mondása szerint, ki „non unguere ponere curat“, hires költő lesz. Ezért nem lehetetlen, hogy az ollyelszánt Avattak készek legyenek körmeiket le nem vágni, csak hogy külső jeggyel is meg legyenek bélyegezve, hogy tudósok, akarom mondani, poéták.

Szinte feledem vala az egyik lehetséges legfőbb okot. Őstörténeteink' Íróji az újabb korban hitetlen felvilágosítói fáradoztak, hogy „nemzetünk igen régi 's eredeti, Áziai nép.“ Megesheték, hogy némelly módízó legények az affelett kijött velős Értekezéseket itt, ott olvasván, és nem értvén, azt véleik, hogy a' magyar eredetiség' bebizonyítására ők is vethetnének egy igen fontos argumentumot a' latba, ha a' Jegeredetibb keleti nemzettel, a' Chinaival a' körmök' nagyságában vetélkedni, 's ezt meggyőzni iparkodnak.

Oh tí módimajmok! meghagyott nagy körmeitek nem ölegek a' diadalomra. Még e' következőkre van elkerülhetetlen szükségetek. „Egy arasznyi, szász felé mutató makacs torzonborz bajuszra; a' szakállnak mindenféle nemeire, úgymint, pofaszakállra, vagy is, barkóra, állszakállra, 's kecskeszakállra, akarom mondani, Spanyolszakállra; méztelen szennyes nyakra, sallangos roppant kostőkre; hosszúnyelű nehéz fokosra; kurtaszáru kutyabőr csizmára; nagy fél-sarkantyúra, melly-

nek durván csengő könnyen lötyögő teteje egy tenyérszerű szélességre terjedjen; zsírtól és piszoktól feketült gallértalan ingre, mellynek ujjai lobogó bővek legyenek, eleje, hátulja pedig rövid, hogy a' csupasz kormor has és derek szemet bántsanak; lábikráig érő zsíros és mocskos hollószínű sokránczú bő gatyára; igen rövid száru krajczáros lencses pipára, melly a' felette üzött dohányozások alatt szátokat és orrotokat és szemeiteket vastag füsttel híven megtöltse, vagy a' mellyet a' nyugvás ritka pillantataiban a' mosdatlan meztelen tarkók és ingetek fonadéka közé szűr-hassatok címerül; a' két hálantéket (vak-szem) verdeső messzire érő nehézsúlyú kenőcsöt csepe-gő csimbókokra, 's végre a' földre hozott me-meitekre erősen levont oly széles karimájú avét fakó kalapra, melly minden testi 's lelki világosság' sugarainak azokhoz jutását tökéletesen megakadályoztathassa."

Ha így lesztek felöltözve 's felkészülve, ti körmös módivadászok! higgyétek meg, hogy tiétek az elsőség, tiétek a' győzelem. Es esküszöm az háromszor három szent Szűzre, hogy egy újabb Macartney nem a' nagykörmű Chinaikat fogja Európának leírni, 's festéklésekben közleni; hanem benneteket, majomhősök, a' Kon-fu-tse követőjinek számára levéeteni, 's rólatok kielegítő magyarázatokat adni. Es megtudjátok, és megtudja egész világ, hogy a' temérdek Chínai birodalomnak három száz millió körmös lakója egy szájjal

meg fogja vallani, hogy töletek, nagykormány pajtasaitól, felül van múlva, le van verve.

XIV.

A' HAMVEVÖBÖL.

Becsülés és megbecsülés.

Meg kell, úgy biazem én, a' pénst kímélni, becsúlni.
Am de azért nem kell nagyra becsúlni soha.

Pista'hoz.

Szívedről tudok azt csak, hogy kis hús-darabocska.

Pista! velődről is nem tudok én egyebet.

Közlé

Reményi Sándor.

XV.

A' NAGYTAPASZTALÁSÚ.

Pista! sokat jártál, hetedhét országba' kerengvén;

Mondza meg azt nékem: „merre esik Buda 'a
Pest ?“

„Algírban, feleled, partján a' Rajna' vizének,

Most az eláh császár' tábora vírja szegényt.“

Gegő Elek.

XVI.

AZ ÚJ-SZÓSZOKRA.

Bennetek, új magyarok! sok beszédh van, de kevés

Törjetek hallgatva mély tudományok után.

Csentes József.

XVII.

BAJAZZO MINT LÁPGYÁRÁSZ.

(Egy regéből.)

A' Sas' ökörszemre

Bajazzo ókeme,

'S ha az a' nap' útját méri,

Azt egy-két ölre kíséri.

A' lápok' Józsefe,

Mint a' sertéskefe

Sok becsületes főt karczol,

Ki vele, rosszal, nem harczol.

Két haza! tudod ki

Bajazzo? „Csuda!”

Van neki kis hegyea nyárssa,

Rút kakaspóka-toll társa.

Mikor a' Vág - Dunán
Partira ráuna, **XV**

A' zöld réten nagy sárt csipál
'S a' vágyakban postad' tőj all.

Ha eső van, a' só ———

Olyad, úgy Bajazzo,

Mikor zavaros vizet lát,

Hébe jó 's forgat rossz pénnát.

Kjé Dunasárba márt,

'S ocsmány kritikát gyárt,

'S nem veszi észre az ebész,

Hogy számára a' verem kész.

Hajh! van sok pátása

Miut a' tónak sása,

'S egy sutorinas csudája.

Húsoska legyen bokrétája.

XVII.

TRES CALIGAE EX UNO PANNŌ.

Egy éles-eszű a' Beretválkozó-tükör! negyedik
ívét olvasván, ekként szola: „Mike Bräuer, Mike
Bräuerus et Bräjer Mike sunt tres caligae ex uno
panno, in quas plurimi neologismi et vandalismi
confluxerunt.“

XIX.

PONORI TÖRÖK JÓZSEFHEZ.

Bajza *) becsületedet ragá, jó kalpagod' a' moly.

Bajzának, valamint molynek is, ételü kell.

Gróf Desseffy József.

XX.

ANGOL TÜKÖRDARABKÁK.

Június 1. től.

Észficzam

irta Gógös Szerencsétlen Iskolamester Észficzamás 1834.

Kiadta Zarándoki Zakányos Póteszficzamás 1833.

Első reszeles.

Megint 's megint eszetlen.

Az elmviselős törvésekhez.

E l ö c s.

Csak az olly Könyvész ugrik fel az ugorkafára,
ki az új Tanoda' tagain lovagol, a' dér' beállás
után szépen lepottyánandó. Az Olvasóközönseg

* Fejér Vármegyében különösen Dég körül a' dühös kutyát századok oltá Bajzának hívják; nem lehet tehát állítani, hogy eleink előérzés nélkül szűkölködtek volna. D.

néha a' Bölcsködész', vagy Kődészbölcs', vagy Észködébölcs', vagy Észbölcsköd' szeszélyétől függ, a' ragályos kórságból Június Nyílász' gúnyadagjai által meggyógyulandó.

Ki a' józan okosság' szárnyain röpülni nem tud, csusz — mász, és ész nélkül szünetlen hadarász, Júnó helyett felhőt ölelendő. Könnyű mesterség a' tiszta vizet felzavarni, a' bajosan tisztulandhatót. Ezért a' könnyű-fejű Könyvirász a' nehéz alapokon átbotorkáztván, orra bukik, de megint 's megint felkelvén, apródruhában mindenféle koromdarabokat hajigál, a' Vízelműeket könnyen felzavarandó. Oh és ah! a' bal- vagy balogiteléltű Észficzamasz, ki az apríli időváltozatokat ügyekszik felülhaladni, atticai só helyett mocskos köveket dobál az édes kútba, innen csupán az Okosok által kihuzandhatókat. Vajha inkább önmaga az annyiszor orrabukott Könyvgyárász volna 'a' mély kútba beszökendő, belőle mint a' mesebeli kecske, többé ki nem menekedhetendő, 's a' zavarosban mint egy merész Vízbékász örökre úszandó!

Mint koszorvas egysoru Költész, szárnyatlan Elmész, sánta Ugrász, pimasz Könyvész, penészes Újász, tudatlan Törvész, hagymáz-zsoldosaitól függő Főtanodász, szóval, mint egy az idegen tollak' gyűjtésében és magára aggatgatásában a' kevély szarkát, a' kaczagva megmeztelemtendő, sokkal felülmúló Mindenész lép elő a' ficzra, akarom mondani, czifra Észficzamasz, körülfogva, ra, körülfopva, körülszöve, körülvéve, körülkerítve, körülánczolva, körülánczolva, 's még körül is

békózva a' titokban csiripoló, dudorászó, morgó 's doromboló társaitól, a' törvek' terhes mezején egy tizenkétlábú roppant kis Egeret szüendő, vagy, mint a' csökönyös Pegasus egy tizenkét.-fülü tátos Csikót ellendő, 's tulajdon nevét a' Világra Hitelesen magával hozandó.

Csitt! vajudnak a' hegyek! Tí kecskelábu szomor bércek, azaz, kecskelábaktól megint 's megint — szünetlen ihletett bércek, nevesetek; ti echók viszhangjaitokat házasítsátok meg, és töltsétek be a' föld' minden ürge dombját a' Nőtelen dicsvágy' zajával; ti szelek rögtön paripákra üljetek és versenyezzetek a' déli égsarktól az éjszaki égsarkig és vissza, az írói pályadíj után sovárgó' száraz légkortyaival, és tí néma halak sipoljatok, és nem-hiábai parancsomat szorosan teljesítsétek, tí a' Csudaszülésznek, a' Szörnyek' Szörnyének mindnyájan örülendők!

Most, valóban most, midőn a' nappal meg-
rövidült, a' híres Mindenész' kurta elméje kezdett megnyulni, tizenkét római számra terjedendő,

„Órizkedjél ettől, keresztyén Olvasó!

És a' hol maszlagot hint ez; ne mulass, ó!”

Angolos reformbill az írókra nézve.

1. A' hiddel' haszoma és káromma minden könyv-
íróvargainast egycnlőn érend.

Fejelés. Az olvasóközönségnek hypothecául minden könyvirovargainas csak sajátját adandhatja, t. i. ingó vagy megmerevült irkafirkáját. A'

szerződészők között — bármilly rendűek, t. i. akár urfiak akár nem -urfiak legyenek is azok — hiddel dolgában legkisebb különbség sem leendő. A' szerződészők -közti kérdeményeket kirekesztélyesen csak az arra törvesen kirendelményezett Mercúr mercantile foruma, vagy valamellyes mészároossal concandidált — — — — polgári hiddelszék ítélendheti el. Ezen két hiddelszék — t. i. a' Mercur mercantile foruma, és a' mészárosi, akarom mondni, a' polgári hiddelszék, mellyekről magasb appellata nem leendő, minden tárgyaléket, hús - vagy könyvapróléket szoros és izomrul izomra, és betürül betüre magyarázott vagy bárdolt rendszabályai szerint döntend 's itélend el vagy fel, és vágand el vagy fel vagy ki,

2. A' minervai ősiségi jog minden könyvirovargainasra nézve örökre eltörülendetik.

Fejclés. Akárminémü irkafirkát valamelly könyvirovargainas ezen törv kihirdeményezettése után a' szépen őszillendő tanodászok tudománytával örökösön eladand, azt a' szerencsés szerencsétlen vevőtül, vagy annak vörös - hagymásitul se az eladó könyvirovargainas, se annak apollóbani rokoni semmi ürügylet alatt többé vissza nem vehetendik, 's az örökös eladomást soha meg nem semmisítendhetik.

3. A' könyvirovargainasok észszakadásából származandó irkafirkalói kobzások örökre megszünendenek.

Fejlesztés.

Ha nincs a' vargának bőre,
 Úgymond az okos és dőre,
 Né merészeljen férczelni csizmát,
 És né kívánjon csinálni schizmát.
 Inkább forgodnék az másban,
 Leginkább katonálásban.
 Ha rosszúl ég az író faggyuja,
 Miért kopik haszontlan tolluja?
 Lám némelly firkáló bárgyu,
 'S azért van sok könyv, rossz tárgy.
 Mikor az illyek lesznek bitangok,
 Nem kelendnek belőlük vízhangok.

4. A' Világban minden könyvíróvargainas birandhat ingó vagy megmerevült inkafirkát mint sajátót.

Fejlesztés.

Van két szép terminatio, ság, ség,
 Firkászok ellen nem dül irigység.
 Őket hirdeti az Újság,
 'S megtelik léggel a' dics-zsák.
 Mikor a' jókat pénz' szúke nyomja,
 Legjobban kel az irkászok' gyomja.
 A' rossz áldozik tulkokkal,
 A' jó pedig egy-két okkal.
 Onnan mindenfelé flüst kóborol,
 Innen is terjed fény, nem tudni hol?
 Lesz egymédségi divat,
 Sok firkász nagyot botolhat.
 'S ha egyszer törve lesz az orra,
 Meghívna minden Múzáat a' torra.

5. Minden könyvíróvargainas egyenlőn állandó

álland a' törv ótalma, de egyszersmind a' kritikusok pálczájának sulya alatt is.

Fejelés. Nem köll feledni Kazinczynak epigrammai morálját, melly 1811. ekképen hangzik vala:

„Bántani mást vadság — — —“ — 'S más a' léleketen író?

Azt hozzád 's hozzám nem köti semmi kötél.

Caipd, döfd, rugd, valahol kapod a' gaz latrot. Az illyet

Ütni, csigázni, 's agyon — verni (nevetve) szabad.

A' taglaló itszéke procedurájának a' lehető leg-rövidebb időre köll szoríttatni, hogy az írói léhaságok az időmúlás által ne terjedendhessenek. Ennek leendhető sükereztetésére nézve egy új „Edinburg Review“ czimletű folyiratot köll megindítandani, 's épen a' Június felügyelése alatt. Értetik, hogy az irkafirkálóknak csupán lelki kérgeikhez szabadand nyúlni, testi kérgeikhez pedig soha se.

6. A' nemtelen piszkolódásokra vetemült irkafirkálók is választhatandanak magoknak írói pártvédet.

Fejelés. Valamint a' kan szóból lett kanÁSZ, és ha a' kanÁSZ igazán KANász, az agyar szóból agyarÁSZ szót kell csinálni, 's epitheton gyanánt annak elibe tenni, például, agyarászkanász; ugy ép lölküsmérettel csinálандhatni a' baj (causa) szóból bajÁSZ (causidicus) szót. Innen pedig mondandani lehet a' Neo-Advoca-

tus-t, kivált ha ez irkász is egyszersmind, Új-bajÁSZ-nak, vagy a' jóhangzomány kedviért Új-bajAZZO-nak, vagy csak BAJAZZO-nak, ezt mindazáltal csak azon esetben, ha azon személyke nem csak irkász, hanem gáncsász is. Az illy irkász - és gáncsász - Bajazzot a' mocskolódni szerelemkező irkafirkáló irkászi pártvédnek megfogadandhatja, vagy megválaszthatandhatja; 's akkor annak teljes czimlege leend: „agyarász- kanász-irkász- firkász- gáncsász- zajász- bajász-Bajazzo! Köllend e aztán ennél chínaibb chínaiság?!

7. A' könyviróvargainasok által megromtalmazott lég' megtisztítandhatására idom szerint mindenki fizetend.

Fejelés. Mostanában egy lavateri scala lételezendik az újszószsági literatúrában, t. i. legfelül áll a' tökész (tökéletes ész!) középben a' vízész (hydraula, vagy vízeszü? adhuc sub iudice lis est) és legalól a' lángész (Genie) 's im a' lángész nem emelkedhetik föl azon pontra, hol a' tökész áll, mivel a' vízész annak szárnyait megint 's megint — szünetlen megáztatja, 's így az röptében mindig meggátoltatik.

8. A' könyviróvargainasok korlátlan vizeiknek, a' Helikonra vezető álutaiknak, és a' Minerva sorompóin hír és vám nélkül belopott firkáztatjaiknak elrendelése minden józan embert egyenlőn érendő, 's azon abusosok mennél előbb eltörülendők.

Fejelés.

Tervészi pediglen erőlködik vala,
Pediglen tervészi poéta nem vala.

Erőlködésének a' ki ellent nem áll,
Literatúrában roppant hibát csinál.
Le köll verni tehát pennával a' kontárt,
Ki rossz verset, 's száz meg száz léha tervet gyárt.

9. A' könyviróvargainasi monopoliümök, czéh-
hek, irkafirkabérszabályok, 's egyéb illyes a' lite-
ratúrai köz szorgalmat és concurrentiát akadályo-
zó intézetek örökre eltörültetendek.

Fejelés. Sallust bölcsen mondandja vala:
„Postquam res literaria in paucorum scribentium
jns atque ditionem concessit; ceteri omnes, stre-
nui, boni, eruditi atque docti vulgus sunt.”

10. Az egész földön semmi újszószsági nyelven
szóló irkafirka nem dicsérendő 's nem jutalmazan-
dó meg.

Fejelés.

Kinek a' Pinduson nincsen semmi telke,
Bizony, bizony, igen szegény annak lelke.

Ha rossz a' könyv husa, úgy mit ér az új-szós?
Ha nincs velőd, léssz csak silány politi kosz.

11. A' hatalmas Júpiter bölcs leánya Miner-
va által adatja tudtokra a' könyviróvargainasoknak,
hogy semmit sem tudnak.

Fejelés.

Himpellér! té ne fogj a' tudományágba,
Mert nem hallik szavad boldog mennyországba.

12. Minden kritikus nyilvánosan (publice)
teendi itét a' könyviróvargainasokról.

Fejelés.

Leszen akkor sirás 's fogak csikorgása,

Mikor eljő minden új-szósz végromlása.

Hozd el Uram! hamar azt a' rég várt napot,

Mellyen megégetnek minden firkászlapot.

V é g l ő c s.

Miből azt tanulandjuk, hogy az igazság nem csak legdücsöbb, hanem végre minden könyviróvargainashnak leghasznosb is; 's hogy bármi sokaig el voltak is nyomva a' klasszikus fejekre nézve a' természet törvényi — holmi pimasz irkafirkálók által — de mégis végre a' Junius izzadásai által világoosságra hozatandának azok, miket a' Világban látandari sokan nem akarandának vala.

Most pro coronide csak azt hozzuk elő;

Ki másnak vermet ás, maga esik belé.

Becsüld meg magadat, 's becsülj meg másokat,

Mit ha nem cselekszel, majd hallasz még sokat.

XXI.

AZ ÚJ MAGYAROKRÓL.

Vestra admurmuratio facit Quirites; ut agnoscere videamini, qui haec fecerint, ego autem ne-

minem, nomino. Quare frasci mihi nemo poterit, nisi qui ante de se voluerit confiteri.

Cicero.

Többen kívánták már tőlem, fejteném meg nekik az ó 's új magyarság közötti különséget, mert ők, noha hajokat az ősz havával még csak most kezdi behinteni, egy évtized alatt olly nagy változást, hogy ne mondjam, elváltozást, éltek túl a' magyar különletes írókra 's más némelly emberekre nézve, hogy valóban nem merik meghatározni, „ha önmagok avultak e el olly hamar, vagy a' legvékonyabb új magyarok nőttek e egyszerre fel, mint ama' régi Gígászok a' mythologiában.“ Mire én fejingatva ezt felelém, hogy csak a' pöfeteg (g o m b a), nem pedig a' tölgyfa szokott rögtön serdül- ni: 's mivel sok újoncz - magyar egyedül a' mag' elvetéséről beszél, azonban mingyárt az első esztendőben, ámbár hibásan és rosszul és nem a' maga rendén és idejében mivelte meg a' földet, abból gyümölcsöt óhajt és vár; legjobb volna őket a' szemcsipő veres - és foghagymához hasonlítni, melly a' pénzt mindenek felett szerető zsidóknak és lovakkal nyerekedni ügyes czigányoknak annyira kedves eledele.

Ezzel azomban nem akarom azt értetni, mint ha az új magyarok a' régi magyarok' örökjeit a' zsidóság' kezeibe sietnének játszani, mivel ők inkább a' zsidók' pénzét iparkodnak ezeknek erszényeiből a' magokéiba általvarázsolni: sem pedig oda nem ezélok, hogy, mivel a' czigányo-

kat új magyaroknak is szoktuk hívni, a' kárpótlásról nem gondolkozó embereinket azért cigánytermészetűeknek tartanám, mert ezen természet' fiai is midőn a' más' lovát hír nélkül elviszik, szintúgy a' kár' megtérítéséről nem aggódnak. — Mind ezeknél fogva solenniter protestálok a' Magyar Anthologia' I. Köt. 73-dik lapján álló emez ígék ellen „ — — — — — új magyarokat szaporítani, kik, a' mint tudjuk, a' cigányok.“

En a' szemcsípő veres-és foghagymai hasonlatosság mellett, és azért maradok, mivel e' két növény szeleket hajt, és a' legjobb, legszebb és legkegyesebb szemeket is könnyeztet; új magyarjaink pedig, kik között igen sok Szelesdi van, miután nem ritkán szeleket vetnek, nem csak jó gazdák, hanem irástudók, és nem csupán a' nemzeti comoediának, de a' nemzeti tragoediáknak is nagy költséggel külön felépítendő országos színházban barátjai lévén, hihetőleg viharokat is szándékoznak arattatni: hogy így a' magyar haza is (minél előbb csak lehet,) a' szüntelenváló nyughatatlanságok' csendes tengerén ringattathassék; és a' siránkozó profétának jövődőlése szép és pathos-sal, vegyült könyhullatásaink között beteljesedjék.

Hogy pedig az új magyarok azért, mivel a' veres- és foghagymához hasonlítanak, a' zsidóság-nak valóban nem barátjai, az abból is kitetszik, hogy ők nem állokon, mint a' zsidók, hanem pófájikon és nyakok körül növesztenek szakált, mellyet azok nem otthon, mint a' zsidók, hanem az egész világ' láttára, a' legszebb és legcsino-

sabb társaságokban a' leggyengédebb és legkelle-
mesebb asszonykák és leánykák előtt is fésülni
szoktak annélkül, hogy csak távolról is sejténék,
hogy a' jó tónus ellen cselekesznek, bátor ezt
mindég ajkaikon pengetik; és annélkül, hogy az
unalomig kürtölt életkellemek azon izetlen módi-
bolondság által csak egy hajszálnyt is nyernének.

Itt eszméltetésem nélkül is reá lehet arra buk-
kanni, hogy az új magyarok, kik szakálosan
kalandoznak ide 's tova, a' bölcs és szelíd Pytha-
gorász' tanítványaihoz valamennyire hasonlók,
noha különben nem olly némák, mint azok voltak,
mivel annyi mindenfélét irkálnak, firkálnak és be-
szélnek öszve, vissza, hogy az ember kénytelen
elhinni, hogy ők a' számosi Bölcsnek hírét sem
hallották: mivel másként tudnak, hogy az leczke-
hallgatójainak szorosán meghagyta volt; „ismétel-
nék azt mindennap este, mit nappal vagy hallottak
vagy gondoltak.“

Különösen meg kell jegyezmem, hogy mivel
a' gondolkozás, és kiváltképen a' három vagy
négy lépésnél tovább néző 's látó gondolkozás nem
kevés időbe kerül, mellynek sok új magyarjaink
mindég szűkében vannak, kik közül némellyek
nappal, mások este 's éjszaka is egyedül azt
szokták ismételni, mi már másoktól vagy elmon-
datott, vagy megiratott, és pedig nem a' régi classis-
cus időkben — mert ezeket nem lehet a' mostaniak-
hoz alkalmaztatni?! — hanem legközelebről, vagy
itt nálunk, vagy egyébütt valamely diaetán Európá-
ban, vagy némi újságokat magában foglaló hírlapban.

Ha vizsgálódásomat tovább üzöm, így kell fel-

kiáltanom: „ugyan hogy ne szeretnék az új magyarok az újságokat?!“ hiszen magok is merő újságok. De különben is az újságoknak véghétetlen befolyások van, miután most a' homoeopathia olly igen divatoz, hogy idővel a' bizonyosan következő erősödésünk végett, az újmódi diaeteticus' rendszabásai szerint mostan el kell gyengülnünk a' legszigorúbb és leghosszabb diaeta által, ha a' régi rozs nedvektől meg akarunk szabadulni. Egy szó, mint száz; nekünk még az orvoslásban is, valamint minden egyébben, újságoknak kell lennünk, és a' romlott, akarom mondani, új magyar nyelv mellett újszákba öltöznünk, és mint valaha a' Nínive' bus ura önkényt porba keverednünk!

A' mi pedig a' czigányságot illeti, azt sem lehet némelly új magyarsággal tömött könyvgyártókra kenni; mert igaz ugyan, hogy valamint a' czigányok nemcsak a' szomszédságban, hanem a' ház csak tőlek kitélik, és a' mint szerét ejthetik, tolvajkodni szeretnek; és ha jó csikót lopni nem tudnak, gebével is megelégesznek: úgy az új magyarok közül is többen nemcsak a' szomszéd írók' szép és alkalmaztatható, hanem csúf, és helytelen gondolatjaikat és kitételeiket sűrűn meg- és kilopogátják; de ők ezt nem önhasznokra 's díszekre, hanem a' hon' hasznára 's dicsőségére cselekszik! Meg kell t. i. gazdagítani a' szegény megpeshedt hazánkat minél bővebben, és gondos választás nélkül új ideákkal, új gondolatokkal, a' nyelvet külföldi új kitételekkel és fordításokkal: és mivel a' hon', a' magyar' ész' és nyelv' kebléből ki nem telik a'

teremtés; hazafiúság, és vértus, bármi sícún; ha minden ítélet' tehetsége nélkül; lopni 's kölesnözni a' külföldtől: — Hiszen még a' Kaposvári növendék tanácsokra is megbízott legközelebből, hogy minél több vagyonsilvult' ó, vagy legújabb módin gyakran a' külföld' ránájára kifeszített magyar szavakat vegyítseek dolgozásaikkba. —

Ezért találkozik olyrajmódi magyar író is tudakos elnökmásokkal; bár nem tud egyebet szíveől; mint hogy az egyedűben; ver; és huszgonolyáska; még is nem győz, eléggé panaszkodni; hanyulván; szék; voltárel; midőn ötöt a' késő; 's; épen ezért nagy úztorával járó szerelem öklend; — A' szerelem; andalgásai; között merengő kebel magyan többnyire néma; 's felfeszített buzgóságában nem talál semmi nyelvben is; fakadásainak; kinyilatkoztatására; akár alkalmas; akár idegendő szavakat; — ha mingyárt ezer Hímfiye rejtene is magában! — de; az semmit sem tesz; legialább keres; et voluisse; sat est; a' magyar; ügy; is szittyai vadék; és mintüllyen; szüntelen kúrkász; fürkész; és elejétől fogva; portázó; volt; és ámbár neki a' legbbldogabb földdel; éghajlattal és nyelvvel kedveskedett; a' természet; a' legrégibb időkben is mindenkor tón a' külföldön hódításokat; és ott ragadozni; forrtani; átüléskodni; legnagyobb gyönyörűsége; vála; vissza; kell; tehát; téni; az; új; magyarok; ak; őseik; természetére; 's; mindennel; csereberát; kell; üzni; 's; az; egész; magyar; nyelvet; ügetve; 's; nyargalva; mintogy; ló; halálában; meg; változtatni; felforgatni. — Ezt; tanítják; az; új; ma-

gyarok! De tudálemos elnök-más uram! a magyar nyelv nem csigány-sátor, mellyet má itt, holnap másutt lehet felütni!

Annak, hogy annyi hőbortos új magyar irka-firkáló van, egyenesen a római nevelés az oka, de nem az iskolai nevelés, hanem a románirók irkafirkájik által eszközölt phantastaságra vezető nevelés. Ennél fogva majd mindenik romániró el lehetne bízva mondani ősz költőknek Gróf Dessewffy Józsefnek emez epigrammáját;

„Azt érzem, látom, hogy tarkás tolla romános.”

Azt nem látom, hogy római lelke 's ize.”

Valamint az áruba bocsátott képek közül a remek historiai darabok koránt sem számíthatnak a nép-massájából annyi kedvelőre 's vevőre, mint holmi léha festések, és a legerkölcstelenebb mázolásoknak legtöbb kedvelőji 's vevőji szoktak lenni: úgy van a dolog a kinyomtatott könyvekkel is. A régi 's újabb világ klasszikai munkái ott porosodnak a bibliothécákban, és ott avulnak a bibliopoliumokban: ellenben holmi hitvány románokon vagy romános és így könnyen izgatható irkafirkáloktól öszvetoldozott rongyírásokon kapva kapnak az emberek, és készek utolsó filléreket is azokért oda adni.

Egykor egy ügyes és tudós orvos, kinek alig vala, egy napról más napra mivel élnie, azt kérdő egy ügyetlen és tudatlan gyógyásztól, kinek igen jól ment dolga, hogy mi által tudta ő a közönséget annyira magához csábítani? Mire a' gyógyász hevenyében így felelt: „reggeltől fogva délig nézz

ki az ablakon, és azon nagy számu ember közül, kiket ablakod alatt fel és alájárni [látandasz, betegségében kilenczvenkilencz] hozzám folyomodik, és csak a' századik megy hozzád, mivel a' nép' nagy massája mindég a'; charletanon kapdos, nem a' tudóson.“ — Szakasztott ez a' sorsa a' könyvfróknak is.

Innen látni, hogy az az annyira magasztalt publica opinio nem egyéb üres hangnál, mihelyt az a' köznéptől, az itélni nem tudó köznéptől kerül. De az is igaz, hogy azon üres publica opinio úgy hányja, veti sokszor a' legérdemesebb és legderékabb férfiakat is, mint a' hogy hányják, vetik az éretlen gyermekek a' laptát. Épen ezért talán nem lesz helyén kívül Quintilianusnak eme' szavait itten megemlíteni: „Famae atque rumores pars altera consensum civitatis, et velut publicum testimonium vocat; altera sermonem sine ullo certo auctore dispersum, cui malignitas initium dederit, incrementum credulitas, quod nulli non innocentissimo possit accidere, fraude inimicorum falsa vulgantium.“ És ezen irigységgel és kevélységgel terhes időkben fájdalommal kell megvallani, hogy a' publica opinio a' Quintilianustól felhozott utolsó eset által kap lételt leginkább.

Ha nekem egyszer időm és kedvem volna a' magyar literaria historiát minden kedvezés nélkül kidolgozni, 's közfényre bocsátni, szavamat adom és becsületemet kötöm le, hogy az érdeemes olvasó közönség elcsudálkoznék, hány himpellér bitangolta 's bitangolja a' publica opiniót az által,

hogy maga semmit nem írt, hanem mindent más-sal iratott, és még is szentelen volt nevét bizonyos könyvek' czimlapjaira bidgyeszteni. Néhai Lánghy István az által hiresedett volt el, hogy sok könyvczímen állott a' neve, ámbár ő maga azok közül még egyet sem olvasott el soha. De Lánghy mégis annyiban dicséretet érdemel, hogy a' literaturát gyarapíttatni igyekezett mások által, és szerény volt nem hazudni az olvasok előtt, hogy a' neve-alatti munkák az ő fejből sültek. A' Lánghy' őszinte péjdaját bár mások is követnék, és leginkább holmi políti kosz szécskavágó, ki a' mások' segedelme nélkül írni nem tud.

Így fejtettem én meg röviden az új magyarságot azoknak, kik tőlem fejtegetést kívántak, hogy általlássák tévedéseket, és bámulják az új magyar nagy elmék' fellengősségét, mellyek anyai tekintetben tündöklenek — és észrevegyék, hogy noha a' legújabb idő olly sebesen repült el mind önmagok mind az új magyarok felett, mintha nem két, hanem tiz szárnyai voltak volna, 's ama' sok-szárnyu Cherúbhoz hasonlítna, ki valamint az indiaiak' úgy az európaiak' képzete szerint is az éj' homályai felett az üres egetek hasítja.

Mind ezeknek utána bízom a' részre nem hajló közönség' igazságosságához, kegyességességéhez, és adjon Isten jó éjszakát az új magyarok literaturai lármája 's zajgása között!

Miskolczi.

XXII.

A' HÍR HARANG
CSAK ÜRES HANG.

Bak-kos-ut' baktere *)
 Még lármázni mer e?
 Kérdik sokan.
 „Úgy van! úgy van!“

Mikor ott járék én,
 Jött egy orosz gebén.
 'S egy nagy falka
 Nép, mind balga.

Közöttök nem vala semmi jó rend,
 Mivel nyugtalan vala a' sok kend.
 Kérdém valakitől meghitten,
 Mondaná meg, mi történik itten?

Félvállat voníta,
 'S azt felelé: „ita:
 Leer sind saccus
 Und poculus“

*) Ez a' bakter lehetett, a' ki illy módon rivalkodott a' deákokra éjszakának idején: „Wenn stern so hell ist und mond a so scheintum, von schlanglos tu non scitis, quod hoc non sít erlaudtum, temporem noctis punctum schlagi zwölv uhr ad kassatum schreinereien macht, et nocturnam quietam störere, tu vos statim ibitis ad stadthausum et ibi tuam rausch-ausschlaf-ram ad pritscheram, et cras habebis tuam solemnam muschketam cum lampadibus atque laternis et trom-melschlagras pauken.“ — Gyönyörű dictió — valódi új nyelv! —

Buday Elek.

Most befogtam a' szám,
'S magam' hátra vonám.

'S ím irói,
Csábítói

Verbungost kezdének
A' firkász - legények.

„Gyere pajtás katonának,
Holnap teszlek kapitánynak!”

Ordítá teli torokkal,
És így pénzt kapa marokkal

Bak-kos-ut' baktere
És az orosz gebe.

'S a' balgatag nép hivé,
Hogy olympusra vivé
Ötet a' sok forint,
Mellyet a' sárba hint.

Ki hallott illyet valaha?
Jót nevessetek: hahaha!

A' hírharang
Csak üres hang.

Hahaha!
Hahaha!

Buday Elek.

XXIII.

A' KÖNYVCENSÚRA' NYOMA A'
LEGMOHOSABB ELŐKORBAN.

A' Hazafiúi Elmélkedések' írója nem veszi rossz neven, ha kimondom, hogy ő csak elkezdette, de be nem végezte a' könyvcensúra' nyomainak előadását a' legmohosabb előkorbau. — Minek teljesítésére őtet ezennel felszólítom, és vele közlöm, mire engem egy előkelő tudós Férjfiú figyelmetesé tón. Horatius Epist. Lib. II. Epist. II. Vers. 139—155. ezeket írja :

„Agricolae prisci, fortes, parvoque beati,
 Condita post frumenta, levantes tempore festo
 Corpus, et ipsum animum spe finis dura ferentem,
 Cum sociis operum, pueris, et conjuge fida,
 Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
 Floribus et vino Genium, memorem brevis aevi.
 „Fescennina per hunc inventa licentia morem
 Versibus alternis opprobria rustica fudit,
 Libertasque recurrentes accepta per annos
 Lusit amabiliter, donec jam saevus apertam
 In rabiem verti coepit jocus, et per honestas
 Ire domos impune minax; doluere cruento
 Dente lacessiti; fuit intactis quoque cura
 Conditione super communi: quin etiam lex
 Poenaeque lata, malo quae nollet carmine quemquam
 Decribi: vertere modum, formidine fustis
 Ad bene dicendum delectandumque redacti.“

Az vak volna, ki a' most leirt sorokban a' könyvcensúra' nyomát nem látná!

Pozsonyi Elek.

XXIV.

G. DESEWFFY JÓZSEF' LEVELE

Ponori Thewrewk Józsefhez.

Tekintetes Úr! Mindenek előtt azon köszönő hálaérzettel, a' mivel olly régolta védelmemért tartózom, kell kezdenem leveletem. Annyi esmerőseim, meghittjeim, jóakaróim, bejáratosaim (familiares), sőt barátim közül is egy sem találkozik, ki a' rám mért gyalázatokat elfordítani igyekezett volna. A' Tettes Úr még fiaimat is megelőzte. Ezt a' valódi magyar-lelkűséget, mellyet nem érdemlett rágalmak, keresett elcsafarások, 's a' góg epéjével folyó gázolások a' Tettes Urban ébresztettek, még akkor is tudnám voltaképpen becsülni, ha nem a' magam, hanem más oltalmára nyilatkozott volna ki. Érzé a' Tettes Úr miképp nem érdemetlen az védetni, ki maga magát igen ritkán védé, másokat pedig gyakran oltalmazott. Az emberi ön szeretet, vagy inkább magamosság könnyen magyarázza, mért nem szeretnek vissza megtámadtatni a' megtámadók. Ha tehát Világdi és Zajbaj ez a' két kanóczos méccse a' vastagságoknak, neheztelve pislog is miattam

a' Tettes Úrra, annál szebb volt a' Tettes Úr részéről a' védelmezés bátorsága, minél könnyebben gyaníthatá, hogy nekem nem sok erőlködésembe került volna ama' mécsék pislogásinak' nem ritkán homályos, néha pedig rossz szagu gőzeit akár kötött beszédben, akár folyóban ~~csipő szöszszel~~, vagy elaltatni vagy koppantó hamvevővel mérsékelni; de a' Tettes Úrnek, azután pedig fiainak felállása után, potui, me defensore, carere. Csak várton vártam felszólamlík e valaki? és line a' faragatlanságok Castora és Polluxa két jóakaróimra, és egyszerűsmind az igazság jóakaróira talált, a' Tettes Úrra t. i. és Tiszt. Balogh Samuel Úrra a' Sasban. Ez az előlmenő daunviratus annál inkább vigasztaló vala rám nézve, mert Balogh Urat még személyéről sines szereucsem ösmérni. A' szives és barátságos kettőség tehát már rég kívánta volna meg köszönetemet, de nem tudván állandó mulatásokat, nehogy leveleim eltévedjenek, amazt jobb és biztosabb alkalmatosságra halasztám. Mivel azomban korom és egészségem hanyatlása Országgyűlésre meneteletem télben gátolja, tudósítást vévén arról, hogy a' Tettes Úr kieszközölte — — — — —, szívtelve párosítom most személyes köszönetemet, örvendezésemmel.

Sok dolga lévén a' Tettes Úrnek, végezzenem kell, kérvén, hogy régibb bajtársaimat tőlem tisztelni méltóztassék. Ha a' Tettes Úr olvasni akarja gondolatimat a' honi nyelv' kiható műveléséről (extensiva cultura) az eddigi (mert szün-

len javítani szoktam dolgozásaimat, j) leghibátlanabb példányt. Báró Vay Miklósnál a' Borsodi Administratornál fogja találni, hosszabb munkámat pedig az urbariomi tárgyban, a' legtisztázottabb példányt Szinnyei László barátomnál a' Sáros Vármegyei Követnél. Én többet tulajdonítottam mindenha jó szándékomnak, mint gondolataimnak, a' sok közt egy-két jó is lesz, és a' most még rosznak látszó is talán jó lesz nagyoknak. Legalább elhatározott formája 's alakja szokott lenni javaslatimnak, és mivel sokat jártam, keltem hazámban, és aninbjúbb mind roszaabb éghajlat alatt már sokáig gazdálkodom, és a' mező fija vagyok, talán nem mind megvetendő tekinteteim, még érdemlik legalább hogy meghányattassanak, ~~nein~~ pedig torvo supercilio, azaz, ránczborzas szemöldökkel fontos vizsgálat nélkül gógösön megvettessenek. Engem ugyan soha sem ragasztott szöveget gondolatimhoz, akár azoknak helyben hagyása, akár megvetése. Meum regnum nec est de praesenti, nec de tarde adhuc futuro. Mikor egy egész sereg indulni kénytelenítették szövényes — — — — — e-lől kell menni valakinek, ki ne álljon meg, de ne is szökjön 's szaladjon, — és előre mehjen agyan, de úgy hogy se ne igen messze, se ne igen közel járjon az öt követőkhöz. A' Magyarok' Istene, kinek a' 19-dik században inkább kell Athenéhez és Fojboszhoz, mint Areszhez hasonlítani, lebegjen képviselőink felett!!!

Ajánlom magamat ezután is a' Tettes Úr szives kedvezéseinek, maradván különös hálaival

és tisztelettel a' Tettes Úrnak alázatos szolgája,
Gr. Desewffy József, m. k. Sz. Mihály, Dec.
7-én 1832.

XXV.

P. HAETSCHER MISS. LEVELE

Bécsi 's Pozsonyi ismerőseihez.

Annak újabb bebizonyítására, hogy a' jelen munkácska' készítettőjének szivében a' vallási türedelem lakik, minden készséggel közöltetik a' következő levél.

„Der Winter, der hier sehr streng ist, konnte nicht hindern, dass wir unsere Thüren angelweit öffneten — wam? Ihren Brüdern! zwar nicht der Farbe, und der Toilette nach — wohl aber dem Andrange des Herzens, auch Jenen ihren Gott, ihren Vater zu nennen, der seines eigenen Sohnes nicht geschont hat, um viele Söhne durch ihn zu bekommen — und dem auch sie zurufen: Abba — lieber Vater! das sind unsere Indianer, in deren Mitte wir wohnen, und deren Zünfte verschieden sind.“

„Während die Franzosen allhier groszentheils an Gnadenlosigkeit erstarren — leinen die Indianer auf und zerschmelzen bei den sanften

Zulispeln einer Dolmetscherin — die, einem unmündigen Kinde gleich, die heiligen Wahrheiten des Glaubens aus dem Munde des Priesters in die Herzen der gierigen Zuhörer einimpfet, und zu Kinder Gottes heranbildet — die mit beneidenswerther Einfachheit, aber tief fühlend, die alte und neue Wahrheit auffassen, um sie nie zu vergessen — sondern mit dem Thäue heil. Andacht befeuchtend in danknickende Halmen emporschieszen — zunehmen, und würdige Früchte des Heils bringen — wovon wir täglich Augenzeugen sind — Es vergeht keine Woche, wo wir nicht mehrere taufen — obschon durch den Winter die Indianer etwas entfernter von uns sind — als dass wir sie gehörig unterrichten, und unter die Fahne Christi aufnehmen könnten. So eben hat ein Herr *Chef* sammt Gemahlin sich durch mich unterrichten, und taufen lassen — diesem Beispiele folgte seine Genossenschaft — und Volk — Der noch nicht bekehrte Theil seiner Untergebenen sieht mit Sehnsucht dem Ende der Zuckerraffinerie entgegen, um dann ungehindert dem Geschäfte des Heils obliegen zu können — was recht bald geschehen wird, und dann bildet sich mit Gottes Hilfe eine neue katholische Gemeinde aus ihnen, die 6 Stunden von unserm Aufenthaltsorte entfernt sind.“

„Die Dolmetscherin, deren ich mich bediene hiezu, ist eine *halbe Indianerin* (der mitgebrachte Dolmetscher ist für diese Gattung Leute zu erhaben, zu declamatorisch.) Sie ist die Tochter des

hiesigen Herrn Friedensrichters, der beiden Conferenzen zugegen ist, der mich nach geendigtem Unterricht per Schlittage auf dem gefrorenen Foxflusse nach Hause führt — wo wir dann die Indianer bei Untergang der Sonne in tiefem Nachdenken verlassen, um abermal recht bald zur Förderung der Lehre zu erscheinen.“

„Sie haben bereits alle Werkzeuge der Abgötterei und Zauberei etc. abgeliefert — dem Getränke für ihre ganze Lebenszeit entsagt — ohne welcher Entsagung selbst die Bekehrung bloss eine Fabel wäre.“

„Der König, oder Chef, trägt auf seinem Hute eine silberne, kronartige Spange — an seinen Ohren eine Menge silberne Glöckchen — an seinem Halse 2 grosse, sechszöllige silberne Münzen, die ihm der Praesident von Wassington schenkte — um den Leibe eine rothe mit Perlen gestickte Binde, franzblaue mit bunten Bändern geschmückte Beinkleider, einen franzblauen Mantel mit Scharlachkragen, ferner ein goldenes filigran Kreuz mit Kette, welches ohne Christus, und ebenfalls ein Geschenk vom H. Präsidenten ist. —“

„Die Indianer sind nun in der Tagesordnung der göttlichen Erbarmungen — und machen die Zierde America's aus — sie lassen sich bilden. Es gibt hier schon indianische Alphonse, Emeriken, Carole, Ferdinande etc. d. h. Namensgenossen aller geliebten *Wohlthäter*, und *Freunde* unserer guten Indianer, die Kreuzchen an ihre Rosen-

kränze bitten. Wir leiden hier Mangel an allen Kirchensachen — was wir zu Wasser erwarten, ist nicht angelangt — vielleicht wurde es gekapert“ —

„Zinnerne Kirchenleuchter wären sehr erwünscht — in Wien, hinter dem Trattnerhof, sind sie wohlfeil zu haben. Die Bilder, welche die Pressburger Bothin hieher gesandt hat durch die General- Direction, sind vor uns angekommen, und waren schon vertheilt bei unserer Ankunft; die Indianer verehren derlei Gegenstände der Andacht. Mein Pfarrbezirk erstreckt sich auf 17 engl. Meilen. Und 7000 Meilen bin ich von Ihnen entfernt! Hülfe und Gebet!“

„Wir leben von den Opfern der Wenigen — genährt von den Vögeln der Luft, von Fischen und sogenannten Turjons, die sehr gut sind.“

„Ich erstarre vor Kälte. P. Franc. Xav. Haetscher, e Congr. SS. R. Missionär in America. — Greenbay den 5-ten März 1833.“

Nemcsak reményleni, hanem hinni is szabad, hogy az idézett becses tudósítás a' „Berichte der Leopoldinen Stiftung im Kaiserthume Österreich“ czimü hasznos folyóirásnak valamelyik Heft-jében környúlállásosan ki fog jöni.

XXVI.

T Ö R E D É K E K.

Kevélység és irigység.

Kevélység és irigység! két erkölcsi gyilkosa az emberiségnek! feltátott-száju pokol! melly a' rozszelkűség' és rozszívűség' kétélű fegyvere által kivégzett Ártatlanokat nyeldesi! Ha valaki a' kakas' kevélységét, a' kutya' kajánságát, a' róka' ravaszságát, a' macska' hívtelenségét, a' kígyó' forogni tudását és sikosságát, és a' lúd' gágogási szentelen merészségét öszvekerne, mind ezekből koránt sem válna olly ártalmas méreg, mint az emberi kevélység' és irigység' erős mérge! Ez az egérkövek' egérköve 's maszlagok' maszlaga az erkölcsi világban! Ez az a' mesterséges erkölcsi aquatofana, melly által az előre felvetett időben okvetlenül eszközöltetik, végrehajtatik a' célbavett Ártatlanoknak becsületbeli halála!

A' ki a' világ' történetkönyveit philosophuslélekkel és psychologus-szemmel forgatta, jóllátta ott azt a' temérdek undokságot, gonoszságot és istentelenséget, melly semmi egyéb, mint a' kevély és irigy indulat által követtetett el. A' Szentírás' hiteles bizonyágtétele szerint az ártatlan Ábelt testvérbátyja Kain kevély és irigy indulatból ölte meg!

Hónapokig irhatnék, és még sem fogynék ki a példákból, mellyek előbbi fő állításom mellett harcolnak. Ha a világi írókat figyelmetesen olvasuk, ezerekre megy azon derék férjfiaknak száma, kik az ellenek dúló kevély és irigy indulatok által megbuktattak, számkivetésbe küldettek, vagy más gyalázatra 's szerencsétlenségre juttattak. És midőn ezek, kik hazájoknak kisebb, nagyobb oszlopai, támaszai valának, ártatlanul szenvedni kénytelenítették, véghetetlen csorbulást szenvedett az illető Kormány, a' Nemzet, a' Közjó: mert azok, kik kevélyek és irigyek, bármilyen ügyeseknek láttassanak, nem alkalmasok a' Derékek' helyeit kipótolni!

Meg tudnám én a' történetek' mélyebb titkai-
ból még azt is fejteni, hogy sok Ország' elenyés-
zésének a' polgárok között eláradt kevélység és
irigység vetette meg alapját, vagy siettette kö-
zelítését. A' mit mindenki könnyen megfoghat,
a' ki tudillik voltaképen meggyőződik affelől,
hogy a' kevély és irigy indulatok nemzőji 's szű-
lőji mindenféle erkölcsi roszaknak.

A' köz tapasztalás tanítja, hogy ott, hol a'
kevélység és irigység az hazafiak között elterjedt,
a' virtuosos emberek még inkább ki vannak téve a'
mindennapi veszedelemnek, megkárosodásnak,
mint a' gazdagok: mivel a' vagyonrablók több-
nyire elrejtőznek, elbúznak, de a' becsületrablók
felemelt fejjel járnak a' nép között. Ezek az ű-
zöbe - vett Jelesekről mindúntalan újabb meg' újabb
hamis híreket költenek, mellyeket a' pór — az

újságon - kapó csöcselék — való gyanánt ad szájról szájra. 'S így történik aztán, hogy sokszor a' legártatlanabb is úgy behomályosíttatik a' csalfa kofanyelvekből származó vastag gőz által, mint a' fényes nap, mikor kormos fellegek tolódnak ellenébe.

A' könnyenhivő embereknek bármilyen jó szemeik és jó füleik legyenek, de mégis rosszul látnak és rosszul hallanak, és ők bármint bizakodjanak ítélőtehetségekben, mégis ez az a' lelki adomány, mellyel legkevesebbé bírnak. Mivel különben látnák, hallának és megbírálni tudnák, hogy az, a' ki ellen az irigyek tordsalkodnak, eo ipso emberséges, becsületes, derék férjfiú. Ugyanis azt józan ésszel senki nem állíthatja, hogy az embertelen, híjábavaló, gaz embereknek irigye lehetne!

Nem rossz gyümölcs az, mellyen darázs rágódik! és mennél jobb a' gyümölcs, annál több darázs szokott rajta rágódni! A' kajánság, melly az ördögnek egyik legvalódibb, leghívebb képe, mindég az olyanokat veszi üzőbe, kik különös, nemes ajándékokkal bírnak; és az irigyek' és elenségek' nagy száma szüntelen azt mutatja, hogy az üldözött embereknek igen sok szép és jeles tulajdona vagyon! Annyira, hogy a' Derékek' virtusainak legcsalhatatlanabb erkölcsi barometrumául szolgálhat az azok ellen kajánkodó irigyek' mennyisége.

A' természeti 's erkölcsi világ' esetei között majd mindenütt atyafias, szoros öszveköttetés vagy

hasonlatosság mutatkozik. Valamint a' forgószél a' derült eget térhes fellegekkel bevonja, mellyek aztán villámást, dörgést, pusztító mennykőhullást és jégesőt szülnek: úgy fújják a' tiszta ember ellen a' kevély-irigyek fekete rosz lehelleket, mellyet a' tisztátalan hiszelőkeny nép a' magáéval csak hamar kimondhatatlanul megszaportván, ebből keletkezik az annak jó hírét, nevét megölő úgy nevezett publica opinio. Min az Űldözött rögtön csak úgy győzedelmeskedhetik, ha olly erős tud lenni, mint a' csecsemő Herkules, ki bölcsőjében a' kígyókat megfojtotta. Különben ő azon igazságtalan publica opinionak nyomasztó terhe alatt többnyire hosszas ideig nyögni kénytelen, és ártatlan könyeinék záporával enyhíteni ártatlanságának mély sebeit. Boldog ártatlan Szenvedő, ki a' csapások' sulya alatt le nem roskad, és a' kit az Hit', Remény' és Szeretet' Angyala a' kétségbeeséstől híven megőriz!

Az isteni Gondolviselésbe vetett tántoríthatatlan bizodalom minden földi bajoknak gyógyító balzama! Ugyanis valamint a' természeti halálból a' keresztyén hitvallás' tanítása, 's a' tiszta szívbe oltott szent kívánság szerint az emberek egykor bizonyosan fel fognak támadni; úgy támad felkéréség kívül előbb, utóbb minden az erkölcsi halál' torkába taszított Ártatlan! Horatius' bölcs mondását „*Informes hiemes reducit Jupiter, idem submovet.*“ a' legvígasztalóbb erkölcsi értelembe kell venni. A' zordon téltől üldözött Ártatlanok' becsülete ismét tavázi virulást nyer! Mint az ham-

vaiból feltámadt Phoenix, vagy mint egy megifjadott sas, úgy repdes aztán minden az erkölcsi halálból új becsületre, új életre felébredt Ártatlannak lelke; 's imádott Királyának újabb hűséggel és hódulással, szeretett Honának újabb fiúi tartózással, tisztelt Előljáróinak újabb engedelmességgel és becsült Felebarátjainak újabb szeretettel áldozván, teljesen bebizonyítja, hogy mind az, mit ellene a' kevélység' és irigység' veszett kettős nyelve fecsegett, merő hazugság volt. — Igen nehéz ártatlanul szenvedni, 's kivált hosszasan szenvedni! de igen szívemelő tapasztalni, hogy az ártatlanság bármi későn, diadalmaskodik, és úgy diadalmaskodik, hogy az, mint a' súly alatt növő palma, szenvedéseinek terhe alatt erősödik!

Publica opinio.

Nem vizsgálom, ha a' publica opinio öt ezer esztendő, vagy a' mint némelyek tartják, csak ötven esztendő szülöttje e a' phantasiának. Valamint azt sem vizsgálom, ha az csecsemő-meg' gyermekkorában olly hatalmas kísértet volt e, mint a' millyennek látszik most, legény-korában. Elég róla azt mondanom, a' mit a' tudós Ancillon inígy mondott: „Die öffentliche Meinung ist ein irriger, schwankender; vorübergehender Wahn, eine usurpirte Gewalt. Weit entfernt das Lebensprincip der Staaten zu seyn, gibt sie denselben falsche Richtungen und setzt sie beständigen Störungen aus.“ A' tudós Filangieri is egy helyen — a' né-

met fordítás szerint — így szól: „Ich fand, dass nach dem gewöhnlichen Gang des menschlichen Verstandes besonderer Irrthum allgemeinen Irrthum hervorbringt, so wie der allgemeine Irrthum den besondern Irrthum erzeugt. Ich fand, dass dieser Übergang mit der grösten Schnelligkeit geschieht, gleich einem Geheul, das ein vorübergehender Wanderer in den Schlund einer tiefen Höhle hinabbrüllt, und dass sich unmittelbar darauf aussen mit einem fürchterlichen Wiederhall verbreitet. Ich fand, dass diese Höhle das Publicum; dieser Wiederhall die Stimme und das Gerücht desselben, und der Mensch, der bey dem Vorübergehen sein fürchterliches Gebrüll in die Höhle hinabliess, der Irrthum oder die Verläumdung sey. Ich fand, dass diese öffentliche Stimme, dieses Gerücht, das sonst selten beständig in seinen Urtheilen ist, es blos in der Schwäche der Gründe sey, darauf sie dasselbige stützt. Ich sah, dass es einem Sokrates den Giftbecher reichte, einen Anaxogoras zum Tod führte, und so viele Unschuldige, so viele Weise und Helden zum Galgen oder zur Schande führte.“

A' régiségből könnyen meg lehet mutatni, hogy a' publica opinio mennyi rosztat és balhiedelmet szült az emberek között. Lássunk itt csak egyikét példát azon állítás' felvilágosítására 's bebizonyítására. A' keresztyén vallás' első századai-ban a' pogányok midőn valamely igen becsületes keresztyén ellen semmi egyéb vádat kigondolni nem tudtak, ezt mondták róla: „jó ember, de

hijában, mert kereszttyén!“ Íme a' pogányok' kárhuzatos publica opinioja szerint rosznak tartott az a' jótévő 's idvezítő Hitvallás, mellyet ma, ha azok feltámadhatnának, bizonyosan édes örömet elfogadnának.

Azoknak kedvéért, kik a' Faust' történeteire nem emlékeznének, ezeket egy német könyvből ide kiírom: „Faust, ein Naturkündiger in Strassburg, war der erste, welcher aus Liebe gegen das Wort Gottes, das Heil der Menschen und seinen Beutel, die Bibel mehr als zwanzig tausendmal, in aller Stille druckte, mit seinen Exemplaren durch Frankreich reisete, sie um einen viel billigern Preis verkaufte als man eine Handschrift der Bibel kaufen musste, die öfters sechs bis sieben hundert Gulden zu stehen kam.“

„Er erwarb übrigens, für diese seine eifrige Ausbreitung des Wortes Gottes eben den Dank, welchen man noch heut zu Tage den meisten angedeihen lässt, die sich um das gemeine Wesen verdient machen. Denn, man war neugierig, und wollte vielmehr wissen, wie Faust zu einer so grossen Menge Exemplaren gekommen sey, die alle einander so ähnlich waren, als dass man sich um deren Gebrauch sorgfältig bekümmert hätte.“

„Freylich war er hier, eben so verschwiegen, als ein jedweder unserer heutigen Buchhändler, wenn von ihnen verlangt wird, die geheimen Künste ihres Gewerbes zu verrathen. Mithin gab er den Neugierigen zur Antwort: Es wäre eine

grosse Menge von kleinen Geistergen zu seinen Diensten, welche beständig sitzen, und ihm dieselbe schreiben müssten.“

„Hierauf wurde der gute Faust, kraft der damaligen Gewohnheit, vermöge welcher man alles vom Teufel herleitete, was man nicht einsehen und erklären konnte, ohne viele Umstände, für einen verbrennenswürdigen Teufelskünstler erklärt.“

„Faust wurde indessen noch reicher, als er vorher war, und bekümmerte sich eben so wenig um die Urtheile der Menschen, als unsere heutigen Kapitalisten; wenn man gleich über die Entstehungsart ihrer Schätze noch so scharfsinnig kritisirt.“

„Nach seinem Tode aber wartete ein viel klälicher Schicksal auf ihn. Denn alle Komödianten und Puppenspieler bemüheten sich nunmehr um die Wette, Doktor Fausts Seelenzustand, allen Bösewichtern zum Exempel, schrecklich darzustellen, und wenn man den muthwilligsten Bauer auf keine Weise bändigen kanu, so darf man ihn nur in ein Puppenspiel führen, wo der Teufel einen Doctor Faust, wie einen Krammetsvogel in tausend Stücken zerreisst und frisst, so lässt er gleich die Flügel sinken, und denkt an seine Bekehrung.“

De vonjunk fátyolt a' régi világ' publica opiniojára, 's fedezük fel röviden a' mai világet; talán ez drágalátosabb lesz. A' jelenkorban sok-

kal több henye ember van, mint az előidőben volt, és így a' publica opinionak hasonlíthatatlanul számosabb kengyelfutó áll készen szolgálatjára, mint valaha. Úton, útfélen, útczán, utczaszegleten, piacon, vásárban, korcsmákban, kávéházakban, casinokban, játékszínekben, és temérdek privát házban az újmódi Hermesnek újságtanyáji vannak, hol az embereket szólják, szapulják. Azon tanyákból repül minduntalan mindenfelé az úgy hívott Chronique scandaleuse, mellyet a' dologtalan, túnya emberek azért kedvelnek olly annyira, mivel az ahhoz jutás pénzbe 's fáradságba nem kerül. Az újmódi Hermesnek vannak ideigvaló 's örökös postalegényei 's postaszolgálói, kik magoknak fő kötelességekké szabták az 'hírhordást és emberszólást. Ezeknek mind mozgásra mind mérgességre nézve a' kígyó' nyelvéhez hasonló nyelvektől senki sem lehet bátorságban — a' bölcsőtől fogva a' korporsóig. Sőt ha azok hazugsági tehetségeket megéröltetik, valakinek fogantatásáról, és léte-utáni állapotjáról is tudnak mindenfélét költeni. Ez által kap lételt a' milliónyi mendemonda a' békétszerető csendes polgároknak és polgárnéknak házi körülállásaikról, életmódjokról, cselekedeteikről. Ez által lesz az, hogy az emberek annyit pletykáskodnak effélékről: ki kivel szól, sétál, társalkodik, mulat — kinél ebédel — kivel éli lelki örömeit — kinek nyerte meg szeretetét — jóvoltát — kegyességét — kegyelmét — ki mit jelentett ki — ki mit akar cselekedni — és mind

ezeket, és számtalan illyeseket miért, mi okból, mi szándékból, és mi végre, mi célra 's a' t. 's a' t. 's a' t. Illyes alkalommal a' jó többnyire elhallgattatik, vagy elfacsartatik, vagy kicsinyítve adatik elő, a' nem egészen jó rosszá tétetik, a' képzelt rossz, vagy rossz pedig felette megneveltetik. És ez röviden az újmódi publica opinio' kerekedése 's folyamatja; következéseiről nem szólok, mivel azt könnyen kitalálhatja, ki a' világot ismeri.

Nem állhatom meg, hogy egy anekdotát el ne beszéljek, melly a' publica opiniót nagyon karakterizálja. Egy gyermekágyban fekvő elmés parasztasszonyt meglátogata egy hírhordó vén parasztasszony, és kérdezősködék tőle világra jött magzatjáról. „Ah, édes anyók, hagyjon kend felkérésével, mert én valami különöst szültem —“ válaszolá a' beteg. De a' szószátyárban még jobban felgerjedvén a' tudni-kíváncsiság, sürgeté, hogy mondaná meg, mi legyen az a' különös. „Egy varju, édes anyók, de meg ne mondja senkinek,“ szóla többszöri sürgetés után az ágyban fekvő, 's mosolyga magában, hogy felülteté a' hírsovargó banyát. — Ez azt alig hallá, 's legottan ellódula onnan, és csak hamar befutá az az egész falut a' reá-bízott hazug titokkal — hozzáadván a' maga hazugságait is, annyira, hogy az egy várjuból végre ötvenkilenczet csinált 's a' t. Mikor a' gyermekágyas asszony felgyógyult és barátnéjit meglátogatta, jót nevetett e-

zeknek könnyen - hívősegeken, és ezek is kinevet-
ték önmagokat.

Az illy varjuszaporítók szokták a' világot te-
li kárògni mindennemű balhirekkel és hazugsá-
gokkal. Ezért az ollyan bejárósoktól, kik min-
dég újabb meg' újabb hirekkel szoktak kedves-
kedni, tartani kell; mivel „*qui adfert ad te, aufert
et a te.*“

Egyáltalában az olly mendemondóknak jó
volna megtanulniok, és követniük ezt:

„*Os unum natura, duas formavit et aures;
Ut plus audiret, quam loqueretur homo.*“

Mielőtt ezen cikkelyt bevégezném, ekként
kell minden becsületes feleberátomhoz szólnom:
„ne csudáld, hogy házi ebeid az idegen kutyát nem
tűrik, és néha széllyel is szaggatják: mivel ez az
emberek között gonoszabbul megy, kik ollykor
ismerőseiket, és ha változó kedvek úgy tartja,
barátjaikat is megmarják, és a' publica opinio'
éles fogaival szétmarczongoltatják. Ezért a' rosz-
nyelvű emberektől, mint az harapós kutyáktól,
őrizkedjél. Mit ha nem tehetsz, vigasztald ma-
gadat azzal, hogy mindaddig bizonyosan jó em-
ber vagy, míg irigy mardosóid vannak, és törd
az illetén erkölcsi csapásokat férjfiass állhatatos-
sággal! Egyébiránt az irigy mardosóknak nem lesz
véték ezt mondani: „*Rumpatur, quisquis rumpi-
tur invidia!*“

N e v e l é s.

A' józanfejű 's épszívű halandó jól tudja, hogy a' kevelység és irigység, nem különben az ártalmas publica opinio 's több más erkölcsi rosz azon nemzeteknél és népeknél vannak leginkább dívatban, [mellyeknél a' rosz nevelés eláradt. — Az egészen neveletlen ember soha sem lehet olly ártalmas, mint a' rosszul nevelt; kinek tudnillik a' fejében ha némi tudományos ismeretek vannak is, de a' szíve egészen el van romolva. Arra pedig magyarázat nem kell, hogy a' rosszszívű tudományos ember a' nevelést nem kapott jószívű embernél százszorta gonoszabb tud lenni, mind polgártársaira mind hazájára nézve: mivel a' természet soha sem teszi az embert olly rosszá, mint a' mesterség, ha itt is, ott is a' dolgoknak viszás menetele történik.

Európa a' földnek részei között ollyan, mint volt Themistocles a' görögök közt, ki mind a' virtusokban mind a' vétkekben nagy volt. A' szelíd és bölcs Kormányok mindenütt azon munkálkodnak, hogy a' vétkek apadjanak, és az emberiség érje el a' boldogságnak, azaz, mind az egyes mind pedig a' közönséges jóllétnek lehető legmagosabb fokát. Mennyei áldás a' Kormányoknak említett dicső munkálkodásokra!

A' vétkek' apasztásának legalaposabb eszköze a' jó nevelés; mi által főképen a' gyermekek' lágy szívéből az ártalmas, gonosz indúla-

tokat kiirtani, 's őket épkeblü emberekké lehet képzeni. Mind azon szomorú esetek, mellyek egy darab idő olta Európában történtek, a' rosszul nevelt ifjúság, és nem-ifjúság által tétettek. Kecerűség lepi el azon embervizsgálót, ki a' külföldön az ifjúság' lelki 's szívbéli műveltségéről hiteles forrásokból dátumokat mérít. Egy író ekként festi a' külföldi ifjakat — „blosz noch an dem geistlosen Sündenkitzel von Opern, Ballets, Vaudevillen, Spectakel-, Delinquenten-, Thier- und Possenstücken, in ihrer Lectüre aber nur an faden Theater- und Stadtklatschereien, Erzählungen, Taschenbüchern, Blättern und Conversationslexicons Gefallen und Interesse haben.“ És más helyen az asszonyokat és lányokat így rajzolja: „viele unter ihnen den Morgen mit Betstunden beginnen, und gleichwohl Abends sich mit Claurenschen Romanen zu Bette legen, ihre meiste Unterhaltung aber in ihren sogenannten schwarzen Stunden der lieben Caffeezeit und an ihren Theetischen nur in Ausübungen der Kunst des moralischen Schwärzmachens, des Medisirens, Lästerns und Staabbrechens über die vermeintliche Immoralität solcher Personen, die doch hundertmal moralischer als sie selbst sind, so wie in Klatschereien über Stadtgeschichten und geistlosen Karten- und Lottospiel besteht!“

Hogy az ilyen romlott-szívű 's soliditas nélkül szükölködő idétlenjei az emberiségnek, mi-

nő roszakra legyenek hajlandók és készek, azt ugyan a' külföldi újságlevelekből és egyéb írásokból az únalomig láthatni. — Ezért hiúz-szeszemekkel vigyázzunk, míg nem késő, hogy hozzánk a' külföldi rosz nevelés' hydráji be ne csusszanak!

T ü r e d e l e m.

Szép és szükséges a' viszonyos türelemesség a' Literaturában, mint akár a' Vallásban, akár a' Politikában.

G. Desewffy József.

a) Vallásbeli türedelem.

Az Isten az embert a' maga képére 's hasonlatosságára teremté. Melly szent igazság jelenti hogy: „az embernek természeti 's erkölcsi kötelessége teremtő Atyjának felséges tulajdonságait és tökéletességeit fiúi engedelmisséggel és buzgó készséggel követni.“ Az Isten egyiránt hozza fel az áldott napot a' jókra 's nem jókra: tehát az Isten kimondhatatlan türedelemes. Ebből foly hogy: „az embernek is türedelemesnek kell lenni.“

Jézus az Istennek szent Fija, 's a' tiszta 's tökéletes emberiség' eredeti képe ezt tanítá: „szeresd felebarátodat mint tenmagadat;“ sőt még ezt is tanítá: „szeresd ellenségeidet is.“ A' Keresztyén, kinck ép keblében Jézus lakik, nagy Mesterének isteni tanításait híven megtartja 's pontosan teljesíti, 's türedelemes.

Mind ezeknél fogva az igaz Ember és valódi Keresztyén nem tudja megfogni, hogy az embereket azért ne kelljen túrni, mivel különböző módon imádják a' Mindenhatót. — Óhajtottam volna, hogy a' Reformatió által a' keresztyén Vallásban szakadások ne történtek volna! mivel így számtalan ember alkalmat keres a' legszentebb példánytól és legszentebb kijelentéstől eltávozni, 's embertársait olyas valamiért üldözni, minnek megítélése egyedül Azé, ki a' sziveket és veséket vizsgálja. A' Türedelmetlenről a' XIX. században azt tartjuk, hogy a' mivelettségnek még csak abc-jét sem tanulta meg! Ellenben azt hisszük, hogy két különböző vallásból való, de egymást hű-baráti karokkal ölelő férjfi millióknak mustrája 's a' századnak és emberiségnek dísze! Nemkülönben a' különböző - hitvallásu, de egymást híven szerető férj és feleség kismása az anyyi részre szakadt világ' óhajtott, de soha be nem teljesedhető lelki 's testi egyesülésének!

Isten' kegyelméből vannak a' Királyok a' földön, kik nemcsak mint az Isten' képére teremtett emberek, és Kristus' követőji, hanem mint a' mennyei Atyának képviselőji is itt alant, kűtfeljei az hitvallási türedeknek. Őket követik mind azon fenséges Férjfiak, kik a' Statusok' legfőbb szolgálatjaiban levén, Fejedelmeiktől az égi áldást a' kisebb alattvalókra híven elterjesztik.

A' vallási türedek' legmagosabb Példaadóját és legörvendeztetőbb Létrehozóját, dicsőemlékezetű II. József Császár és Király Ó Felségét

a' magyarhoni történetek és minden igaz magyar polgár örökre a' legbuzgóbb hálával fogják emlegetni. Hasonló buzgósággal fogja a' történetírás és háládatos maradék minden időben áldani néhai boldogemlékezetű II. Leopold Császár és Király Ő Felségének, és mostan dicsőséggel uralkodó Felségünknek I. Ferencznek halhatatlan Neveit, kiknek kegyelmeik által a' vallási türedelem a' két magyar hazában örökre megalapítottatott!

Szerencsés vagyok itten ismételnem, miket Alapmunkásaim' II. Füz. 78 és 79. lapjain ekképen mondek: „Mikor egy ritka Cométa fénylik a' ké-kellő égen, a' Jók a' magos szép jelenés' nézettelébe merülten magasztalják a' Mindenhatót, ki azt a' világ' gyönyörűségére feltünteté.“

„Nemzetünk' nagy Fija, Revisnyei Gróf Reviczky Ádám, Fő-Kanczellár! Te vagy polgári egünkön egyik szeretett főtündöklő Csillagunk, ki ott fen a' miiket éltető falséges Napunktól kölcsönözve sugáraidat, Ennek bőséges áldásait árasztod reánk.“

„Milliók' buzgó fohászokásai emelkednek minden pillantatban a' Teremtőhez, hogy a' m legdrágább, legkegyelmesebb Napunkat még igen soká ragyogtassa tiszta egünkön! és minden há Magyar' ajka hálát zeng dicsőséges Napunk' Thronusa előtt, Eretted, kedves ritka Csillagunk!“

Íme a' szeretye tisztelt Fő-Kanczellár Úr Ő Excellentiaja, mint Borsod Vármegyének nagyérdemű Fő-Ispánja, a' legkegyesebb Fejedelemtől azon diszes Megye' Fő-Ispáni Helytartóává Mál-

tóságos Vajai Bárá Vay Miklós Urat, reformatus Férjfiút, kéré's nyere.

Ezen Méltóságos Férjfiú, kiról ugyan Alapmondásaim' II. Füz. 83-és 84-dik lapjain' az igazság' nyelvén szólottam volt, bölcs előlülése alatt az előbb dicsért Vármegyéből a' jelen Országgyűlésre egy catholicus Férjfiút is választata Követnek Hazafiúi Elmékedéseim' 70-dik lapján a' többek között ezek olvastatnak: „Statistikánkól még az is világosságra jó, hogy a' Reformatusoknak és Hazánknak egyik ragyogó csillaga, Méltóságos Luskodi 's Vajai Gróf Vay Ábrahám Úr Nemes Máramaros Vármegye' Fő-Ispánja 's Nemes Berég Vármegye' Fő-Ispáni Helytartója minden Vármegyei Fő-Kormányozóink között egyedül Azki két Nemes Vármegye' Fő-Kormányát viszi — Jelen állítasomat némelly örökös Fő-Ispánaink' példája teljességgel nem gyengítvén — “ Ez a' Méltóságos Férjfiú bölcs előlülése alatt Nemes Berég Vármegyéből, az előbbi Követeknek a' jelen Országgyűlésről önkényt lett visszatérése titán, két kathólikus Férjfiút választata új Követeknek.

Kis János' versei. Kladta Kazinczy Ferencz. Pesten, 1815. nevü munka' I. Kötete' 186-dik lapján kezdődő „HALAADÁS GRÓF FESTE-TICS IGNACZHOZ“ czimü versezet' elébe maga a' Kiadó ezen szívemelő megjegyzést tevé: „Ez a' nemes-lelkü Emb er (G. Festetics Ignác) 1808. Jún. 28-dik a' Sopronyi Superintendencia' Prédikátorait, kik a' Gróf' jószágában tarták vala az-napi Gyűléseket, ebédre hívatván, és meg-

értvén hogy a' mi Kisünk (Kis János) az ő alatta-
valójának gyermeke, ennek atyját minden szol-
gálat alól örökre felszabadította, magát pedig,
midőn ez, elragadtatva a' legszentebb érzés által,
a' jótévő kezet megcsókolni akará, karjai közé
fogta. Melly irigylést-érdemlő sors juta a' lel-
kes és eszes gazdagoknak! és melly olcsón, vásá-
rolhatnak ők elhalhatatlan fényt!“

Alapmóndásaim? III. Füz. 80 és 81-dik lap-
jain talájtató némelley igéimet itten felvilágosítva
ismételem: „Nalunk a' többi között, az egekbe
visszatért Gróf Festetics György, ki a' sok nagy-
tetten és jótéteményen felül, az általa felállított
Keszthelyi Helikonon hires Tudósaink' megtiszte-
lésekre tartott innepekkor öszvegyült mindenféle
vallásu derek Iróink között olly szelldfényű mélt-
ósággal szokott volt megjelenni, mint Apolló a'
Camoenák között a' Pindson, és a' kt különösen
a' reformatus Horváth Adámmal társalkodott:
nem - különben Báro Prenyi Zsigmond (lásd,
„Prenyi's Nagy“ czimű epigrammámat!) ki
a' reformatus Beregszászi Nagy Pált holta' nap-
jáig uri házánál ápolgatta; 's néhai Kenderesi Mi-
hály, reformatus Férjfiú, ki Virág Benedeket part-
fogolta, örök halát és valódi Moecenási nevet
érdemelnek.“

Az örökemlékezetű Széki Gróf Teleki Sámuel
Erdélyi Udvari Fő-Kanczellár Úr Ó Exclja, re-
formatus Férjfiú, néhai Herceg Hohenwarth
Zsigmond Bécsi Érsekkal szoros barátságban élt.

Fő-Ispánaink' Nestora, Méltóságos Ebeczki Tihanyi Tamás Úr, ágostai vallású Férjfiú, mikor Ő Felségtől Tolna Vármegyei Fő-Ispánnak kegyelmesen kineveztetett, a' szeretve tisztelt Király' Thronusa előtt az iránt esedetett, hogy ötet Nagyméltóságú Kopácsy József Veszprémi Megyés Püspök Úr által méltóztassék Fő-Ispáni Hivataljába legkegyesebben beiktattatni; mellyet imádott Fejedelmünk atyai kegyelemmel fogadott, és a' mélyen tisztelt Püspök Úr Ő Exelját a' végre Királyi Biztosnak kegyelmesen kinevezte. — 'S én igen gyakran szerencsés tanuja voltam annak, hogy a' mélyen tisztelt nagy Férjfiak és hű alattvalók egymással igen barátságosan társalkodtak.

Néhai Verhovác Maximilián Zágrabi Megyés Püspök Úr Ő Exolja a' közönségesen ismert Fesslert igen sokszor pénzzel segélette.

Mind ezen nemestettek és szép példák imádott Királyunk' dicsőséges Uralkodása alatt, és azért történtek, mert:

„Regis ad exemplum totus componitur orbis.“

b) Türedelem a' Politikában és Literatúrában.

Türedék - Észrevételeim' 184-dik lapján ezek fordulnak elő: „Ha az 1825-diki Országgyűlést tekintjük, itt is a' Nemesség — hazafiúi kitételekkel készített Alaputasításokkal felruházott követjei

által sürgette a' magyar nyelv' terjesztését. — És melly örömi visszaemlékezni az akkori buzgóságra, melly az érintett év' Sept. 27-dike oltá, midőn tudnillik a' diplomatikai - pontosságú Bartal György Pozsony Vármegye' nagyhirű Követje igen hatalmas beszédével magának az egész Nemzet' háláját méltán megnyeré, mindúntalan tartá! — “ Az hazafiúi melegséggel tisztelt nagy tudományu, széplelkű 's nemesszívű Férjfiú 's derék Társai — kiknek becses hire enyészetet nem ismer — nagy bölcseséggel, mély megfontolással, tiszta érzésekkel és czélirányos módon buzgólkodtak a' magyar nyelv' és nemzetiség' öregbítésén, és a' szerencsés következés — az 1830-diki Országgyűlés' alkalmával — legnemesebb iparkodásokat örvendetes véggel megkoronázta. Így, így teremnek örömhözó gyümölcsöket a' gondosan elvetett jó magvak!

A' törött úton sokkal könnyebben járhatni, mint töretlenül. És a' nagy példányok' nyomain igen biztos az előhaladás. Kik a' törött utat mindenféle gallyakkal és bojtörjánokkal behordani, 's abban számtalan mesterséges gödröket ásni merészelnek, hogy azon a' járást, ha egészen meg nem gátolhatják, legalább nagyon megnehezítsék, és a' nemzettől helybenhagyott nagy példányok' nyomait teljességgel megvetvén, holmi általok feltalált girbegurba álösvényeken börtorkáznak, azok az haza' javán teljességgel nem munkálkodnak, sőt még kárt is tesznek. De emeljük fel egészen a' fátyolt, és lássuk világosan az annyira világos dolgokat.

Az 1827-diki Országgyűlésen innen egy legio magyar író, hogy ne mondjam, irkafirkáló állott elő azon ifjak közül, kik a' most dicsért Diéta alatt Pozsonyban megfordultak. És mennél sűrűbben következtek a' mondott év olta Országgyűléseink egymás után, annál inkább gyarapodott az írói düh, annál inkább meवेkedett fiatal irkafirkalóink', akarom mondani, íróink' száma. Kik ha vagy egy nyálfarku versecskét öszveférczeltek, vagy valamely izlésbántó recensiócskát a' literatúrai káptára felfeszítettek', vagy talán egynéhány nyomorult új magyar szavacskát faragtak, magokat a' legeszségesebb íróknak képzelik lenni, 's oly kevélyek, hogy a' pávak' tollaival felcífrázott egykori szajkó mellett a' legszerényebb madárka lehetne! Melly képzelődésekben és kevélységekben, azonban akkor nagyon megcsal koznak, mikor — Censúrázások — vagy — törvényes dolgokról beszélniek kell; mivel őket legottan nem a' mindennapi, hanem a' mindenperozeneti hideg rázza! Be nagy nyavalya 's lerázhatatlan baj, üres kevélynek és üres tudóspak lenni!!

Ezek az örökös kevély-tudós hideglelésben sinlődők — mivel polgári helyzetünk szerint szüntelen fordulnak elő oly esetek, mellyekben a' valódi törvénytudománybeli ismeretekre elkerülhetetlen szükség van — a' római classica literatúrát farba rúgták, mert finyás orrok, úgymondanak, a' konyhaszagot ki nem állhatja, bátor a' hográcsoshús' illatja? még mindegy igen kel-

lémetes parfumejek! Minthogy deáknl nem tudnak, természetes, hogy a' tiszteletes Juris Corpust nem kedvelik — mert ignoti nulla cupido! kikí közülök egy-egy magyar Törvénykönyvről álmodzik beteg agyában, mert egoismusa' mécsénél jól látja, hogy, ha az ő képzelgéseit elfogadtatnának, úgy neki legjobb dolga lenne, 's ő minden törvénytannál nélkül híres Jurisconsultussá válna. — Nem ezeknek szólok, mert ők engem meg nem értenek; hanem szólok azon érdemes hazámfiához, kik a' magyarhon' történetével és statistikájával és statuspolitikájával szorosán megbarátkozván, azokat, miket mondandó vagyok, velem együtt mélyen érzik. „A' magyar Aristocrátia a' deák Juris 'Corpus' aegise alatt tartotta 's tättja fen a' magyar nyelvet és nemzetiséget. És minden tartózkodás nélkül állítom, hogy ha Magyarországon — hol tízféle nyelv vagyott divatban — a' jelen Aristocrátia a' szó' szoros értelmében, nem volt volna, a' magyar nyelv már régen kiveszett volna. Különösen a' felső Vármegyékben, mellyek közül többekben egy magyar helység sem taláttatik, a' maroknyi magyar Aristocrátia a' deák Törvénykönyv' ótalma alatt tartja fen ma is a' magyar nyelvet és nemzetiséget. Csupa mesebeszéd a' Német- Francia- 's Angolországoktól vett hasonlatosság, mellyet mai időkben az únalonig kürtölnek, mivel ott mindenütt egy-egy nyelvet beszélnek az ország' lakosi, ha néhol különböznek is a' dialectusok. Mind ezekből az az igazság, hogy nekünk más helyzetünk

levén, mint egyéb miveltségeknek, a politikánknak és statusmaximánknak is különbözni kell az azokéitól. Röviden kimondva: nekünk mint mindég, úgy ezental is monarchico-aristocraticum principiumokkal kell birnunk.“

Vizsgáljuk tovább a mi hideglelős irkafirkálókink' cselekedeteit. Ezek nem elégedtek meg azzal, hogy a római classica nyelvről lemondottak, hanem még a tősgyökeres magyar nyelvről is le akarnak mondani, azaz, azok a régi jó magyar szavak' helyébe új idétlen szavakat furván, faragván, a szép magyar nyelvet olly zavarba i-parkodnak hozni, hogy az valódi kínai nyelvvé, teljességgel érthetlenné váljon. Nem kell nekem prédikálni, mit magam is jól tudok, hogy tudnillik az új ideák új szavak' létrehozását teszik szükségessé. De hol vannak azok az új ideák? talán a mi hideglelős irkafirkálókink' szegény soványságaiban! Itt bizony igen kevés van, és a mi van is, a külföldi írókból vétetett, hogy ne mondjam, lopatott, annyira, hogy a külföldi írók még az halálnak is előbb ajánlottak munkákat, mint a mi hideglelős irkafirkálókink'!

A magyar Nemzetnek egyik szerelme Méltóságos tudós Gróf Teleki József Úr „*A magyar nyelvnek tukéltetésé új szavak és új szóllásmódok által* (lásd, *Jutalom Feleletek. Pesten, 1821*) czimű megkoszorúzott pályairásában, és az Hazának mindmegannyi szerelme a „*Lexicon Terminorum Technicorum, azaz, Tudományos Mesterszókönyv*“ tudós készítőji igen becses regulákat szabtak, mimódon

kelljen a' szükség' eseteiben új magyar szavakat alkotni. Ezeket kellene a' mí hideglelés szófaragóinknak éjjel nappal forgatniok, és elfogadható új szavakat készítniek. De most jut eszembe, hogy ők azzal dicsekszenek, hogy nem a' mostani, hanem a' jövő kornak irnak. No jól van, irjatok hát ti hideglelésök, a' jövő kornak, de a' mostani kort ne bosszantsátok idétlenségeitekkel, hanem minden irkafirkáitokat pakoljátok el holmi bükfaládákba 's ássátok el mélyen a' földbe, hogy csak az igen késő kor akadhasson valaha reájok!

Midőn a' magyar nyelven való olyasás' szeretetét a' felsőbb Rendnél a' sok hitvány új szó 's gyarló szószerkeztetés tetemesen gátolja, 's így a' magyar literatúra 's nyelv rákhaladást teszen, az hideglelés irkafirkalók egy különös eszközt bírnak, melly hagymázczéljoknak nem kis segítségére szolgál. Igen bölcsen van mondva, hogy: „*az erkölcsök' korcsosodása csekélységekben kezdődik.*“ A' szófaragás magában kicsinyiség, de ha vesszük, hogy ifjúságunkat — melly mi türes - tagadás az újításra igen hajlandó — nagyobb újításokra izgatja, az bizonyosan olyan valami rossz, mellynek terjedését mennél hamarább meg kell akadályoztatni. — Örömmel jelenthetem, hogy az idétlen új szavak' tára, az *Orvosi Tár* a' józan olvasóközönség' nem-pártolása miatt, *aszlázba* esett és élni megszűnt!

Hideglelés irkafirkalóink éles fegyvereket is szereztek magoknak, nem tudván, hogy a' Mi-

nerva' szolgálatjában koránt sem kell úgy megjelenni, mint a' Márséban; és hogy a' Pallás' vitézeinek szelídtekintetű böles férjfiaknak kell lenniük, nem mint az Áres' katonájinak, kiknek szemeik szikráznak és arcaikon boszus harag uralkodik, és agyvelejekben ellenséges szándékot forralnak. — Hideglelős irkafirkalóinknak azon éles fegyvereiket egy szóval „*recenzioknak*“ hívják. Hogy ők a' *recenziók'* sokránczu 's sokgalléru köpenyge alatt mennyi undok dolgot követtek el a' literatúrában, azt én minden szorgalmam mellett sem tudnám előszámlálni. Tudós Horvát Istvárnunknak a' Tud. Gyűjt. ezévi Foly. VIII. köt. 134-dik lapján álló emez igéji talán több nemű felvilágosítást nyújtanak: — — „*táborozásán akarvász kémei, a' literaturai ujságoknak hirharangai minden házi belső titoknak piótzái, a' mendemondáknak szerkeztetői, és a' hallott barátságos vagy bizodalmas beszélgetésnek, hogy a' Kritikus Tudós Commentariussal kiadhassa, Trombitásai (Mi nemes lelkitagokból áll ez az új Oskola!)* 's a' t.

Ime a' tudós Horvát' meggyújtott szövétnekénél látjuk azt is, hogy a' mi hideglelős irkafirkalóink egy *új Oskolát* formálnak! Bizony, bizony jó volna azoknak egész életekben inkább Oskolába járni, 's szorgalmatos tanulóknak lenni, mint olly hijábalavó praceptoroskodó irkafirkalóknak, kiktől soha sem tanulhat senki semmit. — Ezen *új Oskola'* egyik tagocskája volt az, a' ki saját Fő-Ispánját a' tudós német költő Pyrker László Egri Patriárcha - Érsek Úr Ó Exclját, nem kü

lönben Méltóságos tudós Majláth János Urat minden illendőség nélkül azért recenseálta, hogy mind ketten németül irtak. Kell e már ennél nagyobb neme a szentelen despotismusnak?!

Sajnálom a tollat koptatni, 's a tintát, papírost és időt vesztegetni több példák előidézésére, mellyekből tisztán kiszülne az hamis civilizatio' embereinek, a' mi hideglelős irkafirkálóinknak minden illetlensége — 's türeelmetlensége a' Politikában és Literaturában. Az itt levő Beretválkozó-tükör, mellyet először azért készíttettem, hogy azon hideglelős irkafirkálóinkat mennél inkább nevetségessé tehessem, és másodszer azért, hogy az érdeemes olvasóközönség azoknak caricaturájikon jót nevéssen, és tőlek megiszonyódják.

Ez alkalommal szerencsém van az egész érdeemes Publicum előtt! Méltóságos tudós Gróf Desseffy József Úrnak nagybecsü nevét, és egy igen nemes cselekedetét tartozó emberi 's hazafiui hállával említni, a' ki reám azért, hogy Hazafiúi Elmélkedéseimben az ő „*Separatum Votumának*“ némelly principiumait megbiráltam, nem nehezelt, sőt inkább itt Pozsonyban volt hosszasabb mulatása alatt nekem majd mindennap igen kedves, igen tisztelt társalkodóm és meglátogatóm volt — igengyakran mondogatván: „*lehetünk mi egymástól különböző véleményben, de azért egymásnak barátjai.*“ Ez, ez a' valódi civilizatio, valódi műveltség, és valódi türelem a' Politikában és Literaturában! Melly igen nemes cselekedetről, ha épen engemet nem érdekelne, még többet szólnék.

Visszatérek a' Beretválkozó-tükörre, mivel érdemes olvasóimnak még holmit szivekre kell kötnöm. Ohajtanám, és igen nagyon, hogy az olly rosznyelvü irkafirkák, mint a' millyenek a' Beretválkozó-tükör által kigúnyoltatnak, többé ne pártoltatnának. Ekként kevesebb és jobb magyar munkákat fognánk olvasni. 'S ez volna a' legnagyobb haszon reánk nézve.

Vége azt is jelentenem kell, hogy ezen gyűjteményből még igen sok dolgozás maradt ki, a' többek között ezek: „*Egy pogánynak egy török ellen való meggondolatlan panasza a' keresztyén földön*“ — „*Philologia dohánypor a' literaturai nátha ellen.*“ — „*Írói tormapép feleresztve paprikalével.*“ — „*Írói lárma a' publicum' echoja nélkül.*“ — *Literaturai bajvívás secundansok és adminiculumok nélkül.*“ — „*Elmesség elme nélkül.*“ a' t. Mellyeket irójik tőlem minden órán visszavehetnek.

J e l e n t é s.

Most adom sajtó alá ezen két munkát: „*Dictionarium Pentaglottum.*“ és „*Honbarrát.*“ Azt Nagyméltóságu Vurum József Nyitrai, ezt Méltóságos Scitovszky János Rosnyói Megyés Püspök Urak méltóztattak kegyesen elfogadni.

Österreichische Nationalbibliothek

+710007000

Digitized by Google

